

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Sabiedriskās domas pētījums par labās prakses popularizēšanas pasākumiem stereotipu mainīšanai par bijušajiem ieslodzītajiem

GALA ZIŅOJUMS

Izpildītājs:

comperio

2018. gada 22. novembris

SATURS

SATURS.....	2
IEVADS.....	3
1. PRIEKŠSTATI PAR BIJUŠO IESLODZĪTO IESPĒJĀM IEKĻAUTIES SABIEDRĪBĀ.....	6
1.1. Datu analīze.....	6
Saskarsmes pieredze ar esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, tā ietekme uz viedokļiem	6
Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju un darba devēju viedokļos.....	11
Notiesāto un bijušo notiesāto priekšstati par iekļaušanos dažādās dzīves jomās pēc atbrīvošanās	14
1.2. Secinājumi un rekomendācijas.....	16
2. PRIEKŠSTATI PAR BIJUŠO IESLODZĪTO NODARBINĀŠANU	18
2.1. Datu analīze.....	18
Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju, darba devēju, bijušo un esošo notiesāto viedokļos	18
Kopīgais un atšķirīgais darba devēju, bijušo un esošo notiesāto viedokļos par nepieciešamību informēt par notiesātā statusu	21
Bijušo ieslodzīto nodarbinātības šķēršļi	22
2.2. Secinājumi un rekomendācijas.....	23
3. PRIEKŠSTATI UN APMIERINĀTĪBA AR KOREKCIJAS DIENESTU DARBU.....	24
3.1. Datu analīze.....	24
Iedzīvotāju, darba devēju, pakalpojumu sniedzēju informētība	24
Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju un darba devēju viedokļos.....	24
Bijušo un esošo notiesāto viedokļi par korekcijas dienestu darbu	26
3.2. Secinājumi un rekomendācijas.....	29
4. PRIEKŠSTATI PAR NEPIECIEŠAMO ATBALSTU ESOŠAJIEM UN BIJUŠAJIEM IESLODZĪTAJIEM.....	30
4.1. Datu analīze.....	30
Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju, darba devēju, bijušo un esošo notiesāto viedokļos	30
Pakalpojumu sniedzēju iespējas sekmēt bijušo ieslodzīto integrēšanos sabiedrībā un darba tirgū	33
Ģimenes un citu sociālo saišu nozīme bijušo un esošo ieslodzīto dzīvē	35
Iedzīvotāju gatavība iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem un bijušo ieslodzīto vēlme izmantot līdzgaitnieku pakalpojumus.....	36
4.2. Secinājumi un rekomendācijas.....	38
5. VIEDOKĻI PAR KOMUNIKĀCIJU AR SABIEDRĪBU	40
Komunikācijas tēmas, mērķa grupas, metodes	40
Komunikācijas riski.....	41
6. SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS KOMUNIKĀCIJAI	42
PIELIKUMI.....	48
1. pielikums IZLASES KĻŪDA UN APTAUJAS REZULTĀTU INTERPRETĀCIJAS IESPĒJAS	49
2. pielikums PĒTĪJUMA ANOTĀCIJA.....	50

IEVADS

Pētījuma par labās prakses popularizēšanas pasākumiem stereotipu mainīšanai par bijušajiem ieslodzītajiem mērķis ir noskaidrot sabiedrības (t.sk. darba devēju, esošo un bijušo ieslodzīto) viedokli un iepriekš pētīto praksi par esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem un viņu integrācijas iespējām sabiedrībā un darba tirgū, kā arī nostāju un zināšanas pret korekcijas dienestu darbu sabiedrības drošības veicināšanā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Noskaidrot Latvijas iedzīvotāju informētības līmeni par korekcijas dienestu darbu sabiedrības drošības veicināšanā, īstenojot esošo un bijušo ieslodzīto resocializāciju, un attieksmi pret korekcijas dienestu klientiem (esošajiem un bijušajiem notiesātajiem);
2. Noskaidrot darba devēju attieksmi pret bijušo ieslodzīto nodarbinātību;
3. Noskaidrot notiesāto viedokļus par iecerēm un reālajām iespējām integrēties sabiedrībā un darba tirgū pēc soda izciešanas;
4. Noskaidrot bijušo notiesāto viedokli par integrācijas procesa sabiedrībā un darba tirgū izaicinājumiem;
5. Noskaidrot valsts un pašvaldības iestāžu attieksmi pret iespējām sekmēt bijušo ieslodzīto integrēšanos sabiedrībā un darba tirgū.

Lai izpildītu pētījuma uzdevumus, tika veiktas vairākas aptaujas: Latvijas iedzīvotāju aptauja, darba devēju aptauja, esošo ieslodzīto aptauja, bijušo ieslodzīto aptauja, veiktas darba devēju intervijas un valsts un pašvaldības iestāžu, nevalstisko organizāciju darbinieku intervijas.

Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, tiks izstrādāta komunikācijas stratēģija un pasākumu plāns efektīvu informatīvo pasākumu organizēšanai, lai mainītu sabiedrības stereotipus par bijušajiem ieslodzītajiem Ieslodzījuma vietu pārvaldes Eiropas Sociālā fonda projekta "Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana" (Id. Nr. 9.1.3.0/16/I/001) aktivitāšu ietvaros. Pētījuma rezultāti tiks izmantoti arī Eiropas Sociālā fonda projektu publicitātes nolūkos. Tā gala lietotāji būs Ieslodzījuma vietu pārvalde, Valsts probācijas dienests, šo iestāžu sadarbības partneri, plašsaziņas līdzekļi un sabiedrība kopumā.

Pētījumu veic SIA "Comperio" kopā ar apakšuzņēmēju – nodibinājumu "Baltic Institute of Social Sciences". Par pētījuma saturu ir atbildīgi pētījuma autori: Gunta Misāne, Oksana Žabko, Inese Novada, Linda Apine un Evija Kļave.

Ziņojumā izmantotie saīsinājumi

IeVP	Ieslodzījumu vietu pārvalde
VPD	Valsts probācijas dienests
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
SKDS	Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS
BISS	Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences"
NVO	Nevalstiskā organizācija
VK	Valsts kanceleja

Ziņojumā izmantotie termini

Darba devējs	ikviena juridiska persona, kas ir tiesīga pieņemt darbā darbiniekus, t.sk. komersanti, valsts un pašvaldības iestādes, nevalstiskās organizācijas.
Pakalpojumu sniedzējs	ikviena organizācija, institūcija, kas sniedz pakalpojumus ieslodzītajiem pēc to atbrīvošanas, kuru uzdevums ir sekmēt to veiksmīgu integrāciju sabiedrībā, t.sk. pašvaldības, resocializācijas centri, nevalstiskās organizācijas, valsts iestādes.
Ieslodzītais un bijušais ieslodzītais	<p>Šī pētījuma ietvaros jēdziens “ieslodzītais” un “bijušais ieslodzītais” tiek izmantots iedzīvotāju, darba devēju, pakalpojuma sniedzēju aptauju datu analizē, ņemot vērā šo mērķa auditoriju uztveri un šajās aptaujās lietoto jēdzienu.</p> <p>Jēdziens “ieslodzītais” tiek attiecināts uz personu, kura atrodas ieslodzījuma vietā un par kuru stājies spēkā notiesājošs spriedums, t.i., notiesātais, kas atrodas ieslodzījumā. Jēdziens “bijušais ieslodzītais” tiek attiecināts uz personu, kas ir atbrīvota no ieslodzījuma vietas 1) pēc brīvības atņemšanas soda termiņa beigām bez papildus soda vai uzraudzības, 2) pēc brīvības atņemšanas soda termiņa beigām un kuriem kā papildsods ir noteikta VPD uzraudzība 3) personas, kuri ir atbrīvoti nosacīti pirms termiņa ar VPD uzraudzību.</p>
Notiesātais un bijušais notiesātais	<p>Šī pētījuma ietvaros jēdziens “notiesātais” tiek izmantots esošo un bijušo notiesāto aptauju datu analizē, ņemot vērā VPD un IeVP pieņemto terminoloģiju.</p> <p>Jēdziens “notiesātais” tiek attiecināts uz personu, par kuru stājies spēkā notiesājošs spriedums, atzīstot, ka šī persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Šī pētījuma ietvaros jēdziens “notiesātais” attiecināms uz šādām personām: (1) notiesātie, kuri atrodas ieslodzījumā, (2) notiesātie, kuri ir atbrīvoti pēc brīvības atņemšanas soda termiņa beigām un kuriem kā papildsods ir noteikta VPD uzraudzība, un (3) notiesātie, kuri ir atbrīvoti nosacīti pirms termiņa ar VPD uzraudzību.</p>
Korekcijas dienesti	valsts iestādes, kuru uzdevums ir veicināt soda izpildes funkciju, vienlaikus panākot notiesāto attieksmes maiņu, labošanu, t.sk. IeVP, VPD, ieslodzījuma vietas.
Ieslodzījuma vieta	Brasas cietums, Rīgas Centrālcietums, Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem, Daugavgrīvas cietums, Iļģuciema cietums, Jelgavas cietums, Jēkabpils cietums, Liepājas cietums, Olaines cietums (Latvijas Cietumu slimnīca (t. sk. Olaines cietuma (Latvijas cietumu slimnīcas) Atkarīgo centrs) un Valmieras cietums.

Brīvprātīgais	fiziska persona, kura uz labas gribas pamata veic fizisku vai intelektuālu bezatlīdzības darbu sabiedrības labā. ¹
Līdzgaitnieks	apmācīts brīvprātīgā darba veicējs (sabiedrības pārstāvis), kurš ir motivēts strādāt bezatlīdzības darbu, lai mainītu aizbilstamā uzvedību un domāšanu. Līdzgaitnieks ar savu atrašanos līdzās sniedz atbalstu aizbilstamajam un palīdz iekļauties sabiedrībā, veicinot aizbilstamā spējas risināt sadzīviskus uzdevumus, uzlabojot viņa sociālās prasmes, kā arī veicinot pozitīva brīvā laika pavadīšanas spējas. ²

¹ Brīvprātīgā darba likums, spēkā no 01.01.2016. <https://likumi.lv/ta/id/275061-brivpratiga-darba-likums>

² SIA "AC Konsultācijas", 07.2018. "Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē" 4. NODEVUMS: Pētījuma gala ziņojums: priekšlikumi brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības modeļu uzlabošanai, ieviešanai un identificēto šķēršļu brīvprātīgā darba un līdzgaitniecības ieviešanas procesā risināšanai.

1. PRIEKŠSTATI PAR BIJUŠO IESLODZĪTO IESPĒJĀM IEKĻAUTIES SABIEDRĪBĀ

1.1. Datu analīze

Saskarsmes pieredze ar esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, tā ietekme uz viedokļiem

2006. gadā veiktais pētījums³ rāda, ka iepriekšēja saskarsmes pieredze ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem mazina sabiedrības aizspriedumus un sociālo distanci, ko tā izjūt pret šo mērķa grupu. Tādējādi arī šī pētījuma ietvaros bija svarīgi noskaidrot, cik lielā mērā sabiedrības viedoklis un stereotipi par esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem var mainīties, atkarībā no iepriekšējās saskarsmes pieredzes.

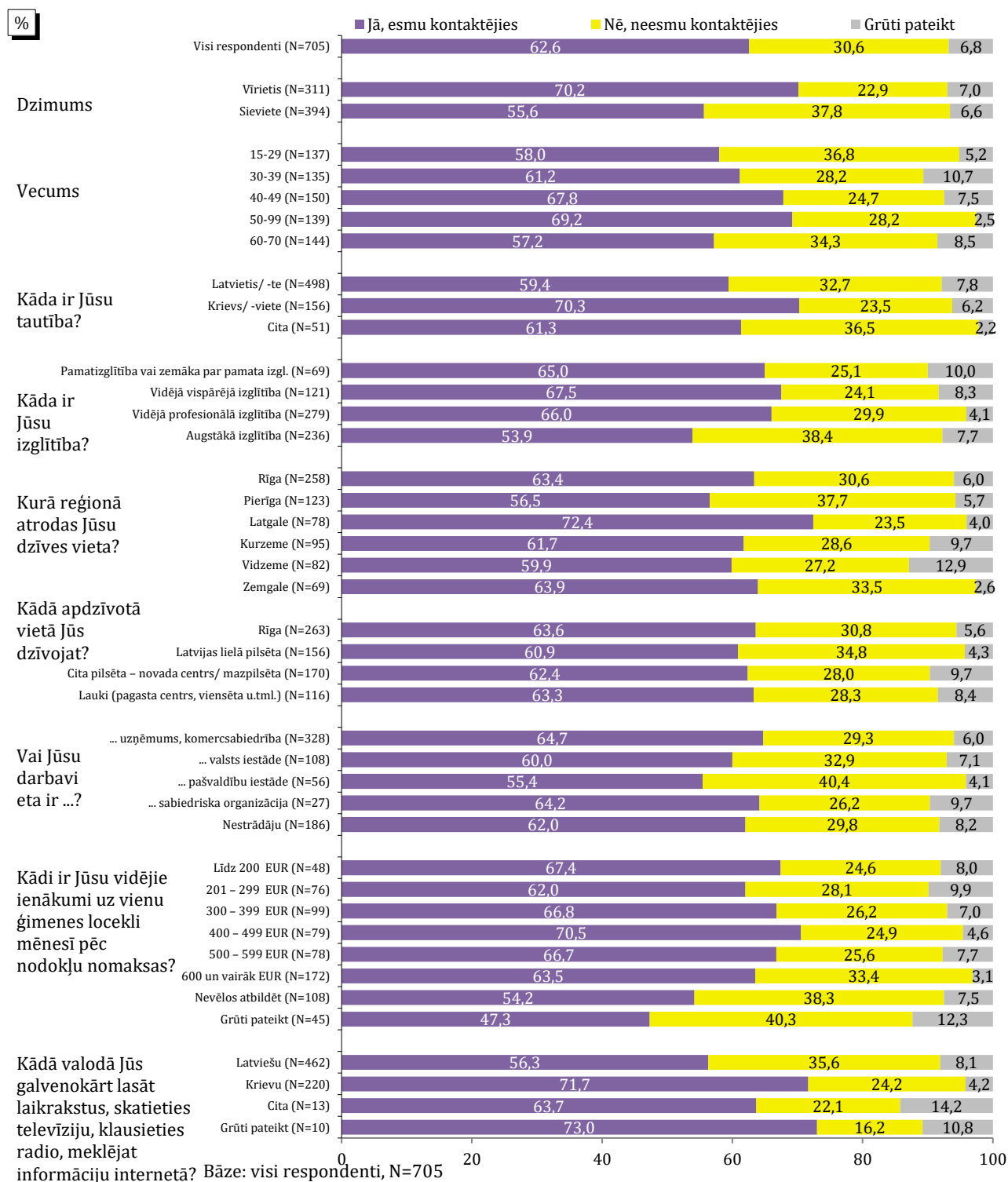
Saskaņā ar 2018. gada oktobrī⁴ veiktās aptaujas datiem (skat. 1. attēls), ar esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem biežāk ir kontaktējušies vīrieši (70,2%) nekā sievietes (55,6%), krievu tautības pārstāvji (70,3%) nekā latvieši (59,4%), kā arī Latgales iedzīvotāji (72,4%), 50-59 gadus vecie respondenti (69,2%). Retāk ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem kontaktējušies cilvēki ar augstāko izglītību (53,9%), pašvaldību iestādēs strādājošie (55,4%) un gadus jaunāki respondenti (58% 15-29 vecuma grupā). Viedokļu atšķirības citās sociāldemogrāfiskajās grupās nav statistiski nozīmīgas.⁵

³ Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 02.2006. "Sabiedrības attieksme pret Valsts probācijas dienestu un bijušajiem ieslodzītajiem"

⁴ Norstat, Comperio, BISS, 10.2018. "Iedzīvotāju un darba devēju aptauja par to priekšstatiem par bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem."

⁵ Šeit un turpmāk atbilžu analīzē aprakstīti tie sociāldemogrāfiskie parametri, kuros novērotas statistiski nozīmīgas viedokļu atšķirības, t.i., ja kāds no sociāldemogrāfiskajiem parametriem aprakstā nav minēts, tas nozīmē, ka viedokļu atšķirība no kopējiem rezultātiem nav statistiski nozīmīga. Skatīt 1. pielikumu "Izlases kļūda un aptaujas rezultātu interpretācijas iespējas"

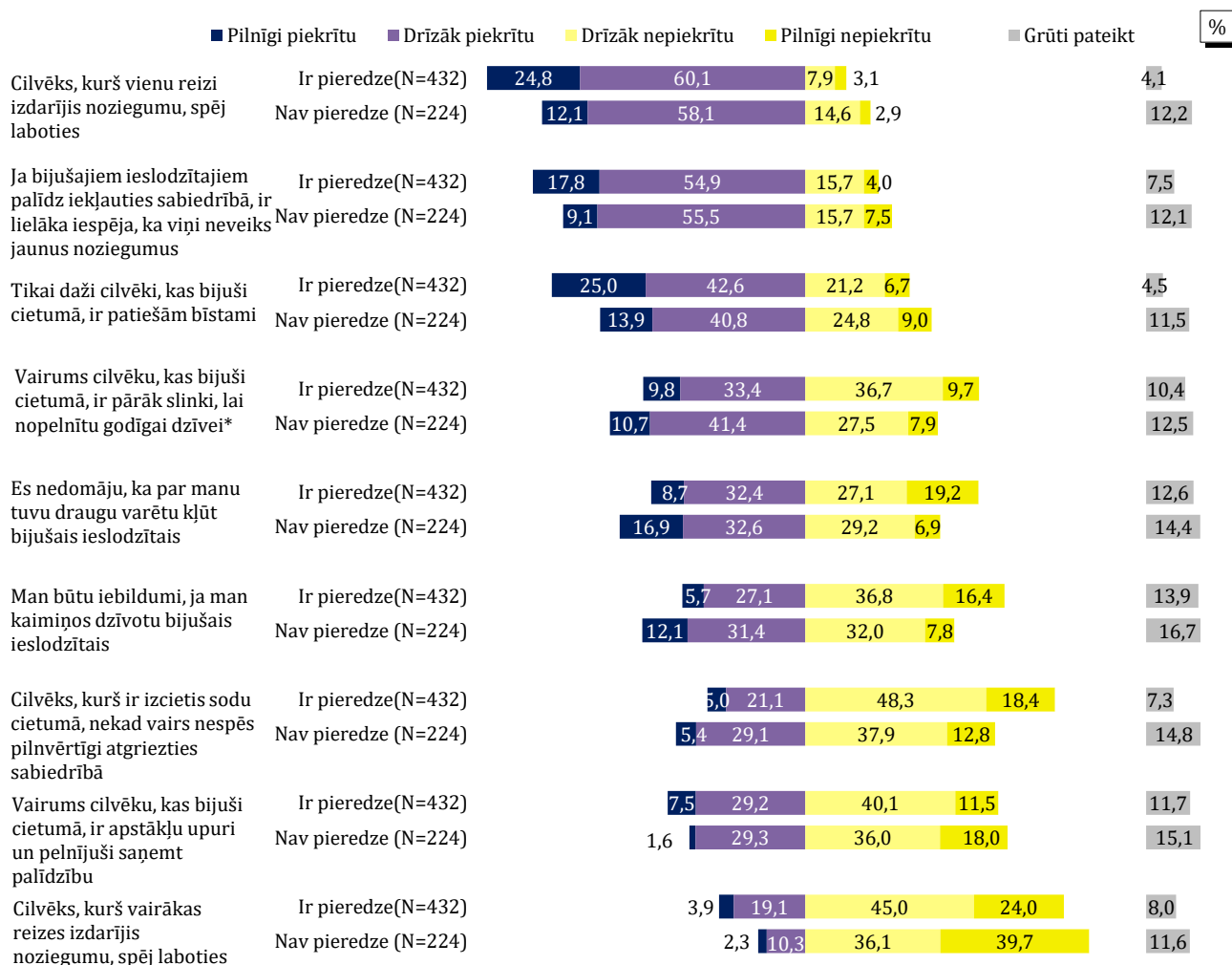
1. attēls. Vai Jūs personīgi pazīstat, esat kontaktējies ar kādu cilvēku, kas šobrīd ir cietumā vai kādreiz ir bijis cietumā?

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Analizējot iedzīvotāju aptaujas datus, redzams, ka iepriekšēja pieredze saskarsmē ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem ir nozīmīgs faktors attieksmes veidošanā pret šo mērķa grupu. Turklāt, jānorāda, ka cilvēki, kuriem bijusi iepriekšēja saskarsme ar ieslodzītajiem, pauž pozitīvākus viedokļus pret ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, nekā tie respondenti, kuriem nav šādas saskarsmes pieredzes (skat 2. attēlu).

2. attēls. Sabiedrībā pastāv dažādi viedokļi par cilvēkiem, kuri ir bijuši cietumā. Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat zemāk minētajiem apgalvojumiem?/ Vai Jūs personīgi pazīstat, esat kontaktējies ar kādu cilvēku, kas šobrīd ir cietumā vai kādreiz ir bijis cietumā?

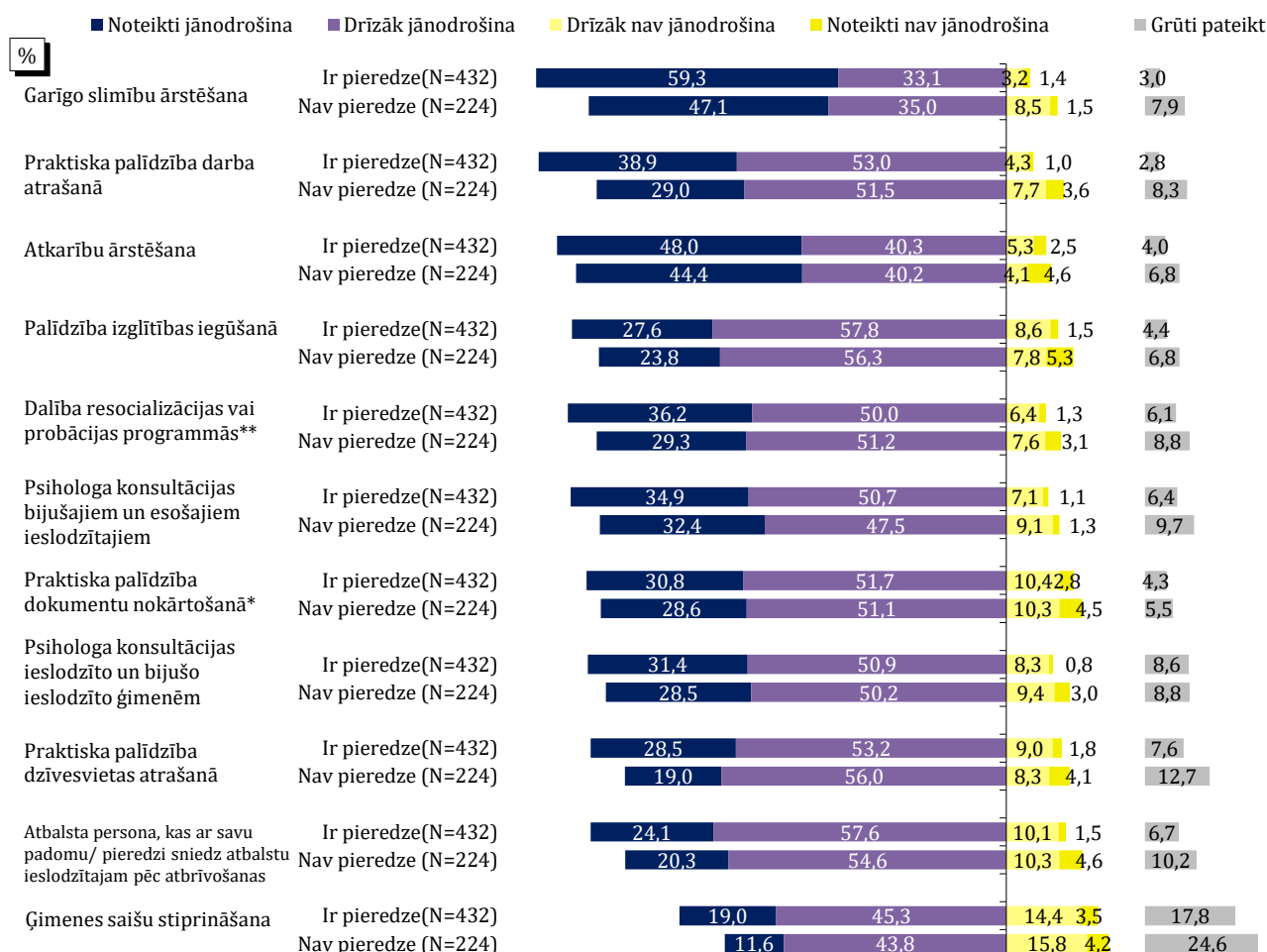
Bāze: 656, neskaitot tos, kas izvēlējās atbildi "grūti pateikt"

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Piemēram, cilvēki, kam ir bijusi pieredze saskarsmē ar ieslodzītajiem pat divreiz biežāk nekā tie, kam šādas pieredzes nav, pilnīgi piekrīt apgalvojumam, ka cilvēks, kurš vienreiz izdarījis noziegumu, var laboties (24,8% un 12,1% attiecīgi). Iespējams, personīga saskarsmes pieredze ir ļāvusi pārlicināties, ka ne visi bijušie ieslodzītie ir bīstami. Apgalvojumam "Tikai daži cilvēki, kas ir bijuši cietumā ir patiešām bīstami" pilnīgi piekrīt 25% to respondentu, kam ir bijusi saskarsmes pieredze ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem, un tikai 13,9%, kam šīs pieredzes nav. Jānorāda, ka līdzīga tendence ir arī pārējos aptaujā piedāvātajos apgalvojumos. Zīmīgi, ka cilvēki, kam nav bijusi saskarsme ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem, salīdzinoši biežāk ir izvēlējušies atbildi "Grūti pateikt".

Jautājumā par esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem nepieciešamo palīdzību (skat 3. attēlu), lai tie spētu atgriezties sabiedrībā, galvenokārt nav statistiski nozīmīgu atšķirību viedokļos starp respondentiem ar un bez iepriekšējas saskarsmes pieredzes ar šo mērķa grupu. Tomēr jānorāda, ka respondenti, kam šāda saskarsme ir bijusi, nedaudz biežāk nekā tie, kam šīs pieredzes trūkst, norādījuši, ka noteikti nepieciešams ir sniegt atbalstu esošo un bijušo ieslodzīto ģimenes saišu stiprināšanai (19% un 11,6% attiecīgi). Arī jautājumā par praktisku palīdzību dzīvesvietas atrašanā respondenti ar saskarsmes pieredzi ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem norāda, ka šāda palīdzība ir noteikti nepieciešama biežāk (28,5% un 19% attiecīgi), līdzīga tendence parādās arī jautājumā par garīgo slimību ārstēšanu. 59,3% no tiem, kam ir bijusi saskarsmes pieredze ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem, salīdzinājumā ar 47,1% no tiem, kam šādas pieredzes nav bijis, uzskata, ka noteikti nepieciešama palīdzība garīgo slimību ārstēšanā.

3. attēls. Lūdzu, atzīmējiet, kuri no zemāk minētajiem palīdzības veidiem, Jūsaprāt, būtu visnepieciešamākie, lai palīdzētu esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem atgriezties sabiedrībā? / Vai Jūs personīgi pazīstat, esat kontaktējies ar kādu cilvēku, kas šobrīd ir cietumā vai kādreiz ir bijis cietumā? (Tiek sniegts vērtējums par katru palīdzības veidu.)

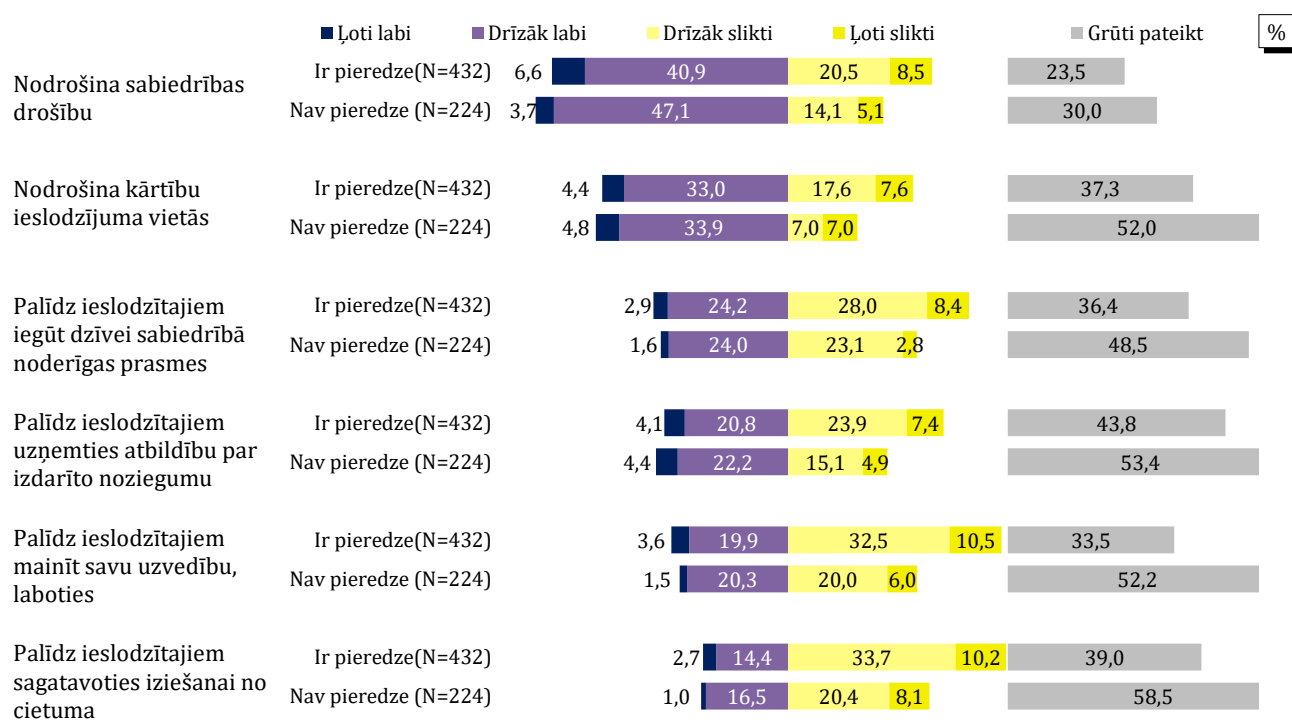

Bāze: 656, neskaitot tos, kas izvēlējās atbildi "grūti pateikt"

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Zīmīgas atšķirības vērojamas šo divu grupu vērtējumā jautājumā par Latvijas ieslodzījuma vietu darbu. Ja pozitīvais vērtējums visās darbības jomās abās grupās sakrīt, tad negatīvajā vērtējumā ir vērojamas ļoti ievērojamas atšķirības (skat. 4. attēlu). Respondenti, kam nav bijusi pieredze ar ieslodzītajiem, daudz biežāk nekā tie, kam ir bijusi šāda pieredze, ir izvēlējušies atbildi "Grūti pateikt", savukārt, tie, kam ir bijusi šāda pieredze, biežāk izvēlējušies atbildes "Drīzāk slikti" un "Ļoti slikti", t.i., saskarsme ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem, iespējams, radījusi negatīvāku priekšstatu par ieslodzījuma vietu darbu.

4. attēls. Lūdzu, novērtējiet, cik labi vai slikti, Jūsaprāt, šobrīd Latvijas cietumu sistēma veic šādus uzdevumus? / Vai Jūs personīgi pazīstat, esat kontaktējies ar kādu cilvēku, kas šobrīd ir cietumā vai kādreiz ir bijis cietumā?

Bāze: 656, neskaitot tos, kas izvēlējās atbildi "grūti pateikt"

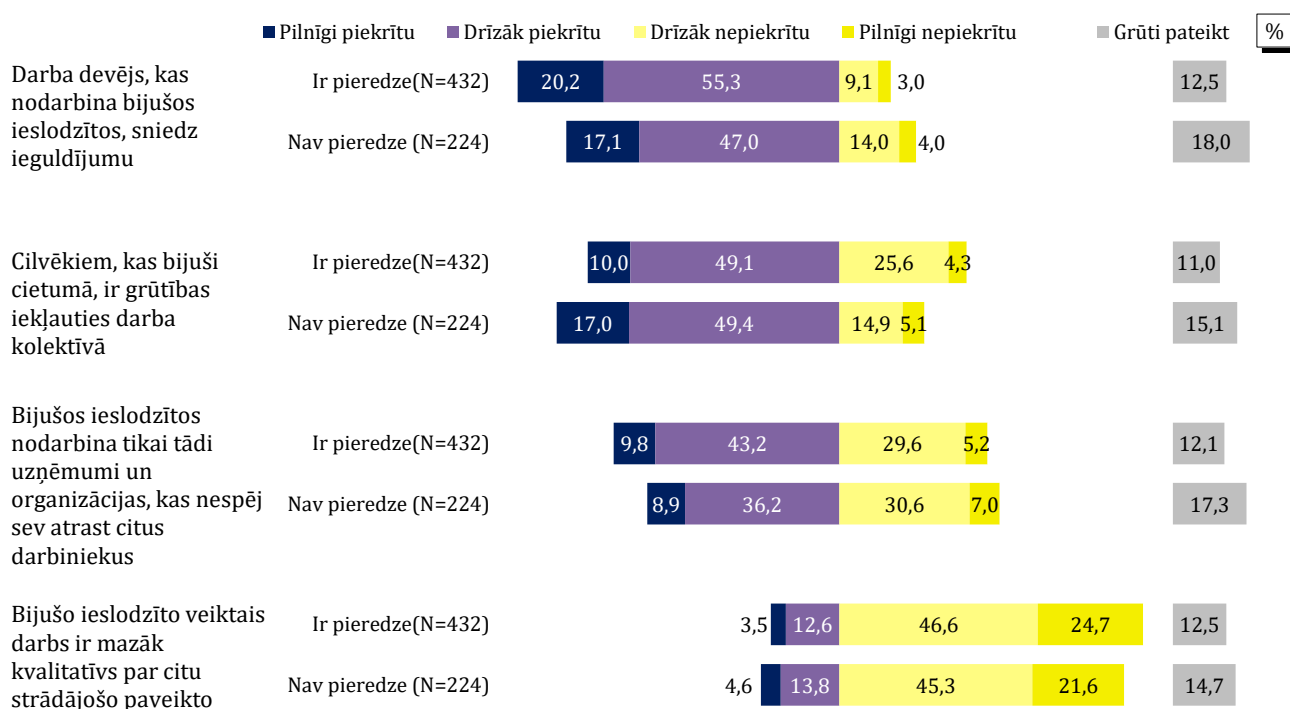
Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Respondenti, kam ir bijusi iepriekšēja saskarsme ar ieslodzītajiem, ir atvērtāki domai par iesaistīšanos brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem. 20,4% respondentu, kam ir bijusi iepriekšēja saskarsme ar ieslodzītajiem, būtu gatavi iesaistīties brīvprātīgo darbā (atbildes "Noteikti jā" un "Drīzāk jā"), salīdzinot ar 10,2% to, kam šādas pieredzes nav bijis.

Jāatzīmē, ka, vērtējot attieksmi par bijušo ieslodzīto nodarbināšanu (skat. 5. attēls), tie respondenti, kam ir bijusi iepriekšēja saskarsmes pieredze ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem, sniedz nedaudz pozitīvākas atbildes. Lielākā atšķirība vērojama apgalvojumā "Darba devējs, kas nodarbina bijušos ieslodzītos, sniedz ieguldījumu sabiedrības drošībā". Šim apgalvojumam piekrīt 75,5% respondentu ar iepriekšējo saskarsmes pieredzi ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem un 64,1% to, kam šādas pieredzes nav bijis. Tiesa, respondenti, kam ir bijusi saskarsmes pieredze ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem ir kritiskāki darba devēju motīvu vērtējumā. 53% piekrīt apgalvojumam, ka bijušos ieslodzītos nodarbina tikai tādi uzņēmumi un organizācijas, kas nespēj sev atrast citus darbiniekus. Šim apgalvojumam piekrīt

tikai 45,1% to respondentu, kam nav bijusi saskarsmes pieredze ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem. 66,4% to respondentu, kam nav bijis iepriekšējas saskarsmes, uzskata, ka bijušajiem ieslodzītajiem ir grūtības iekļauties kolektīvā, salīdzinot ar 59,1% to respondentu vidū, kam šāda saskarsme ir bijusi.

5. attēls. Pastāv dažādi viedokļi par bijušo un esošo ieslodzīto nodarbināšanu. Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat zemāk minētajiem apgalvojumiem? / Vai Jūs personīgi pazīstat, esat kontaktējies ar kādu cilvēku, kas šobrīd ir cietumā vai kādreiz ir bijis cietumā?

Bāzes: 656, neskaitot tos, kas izvēlējās atbildi "grūti pateikt"

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju un darba devēju viedokļos

Darba devēju un pakalpojumu sniedzēju intervijās tiek pausts viedoklis, ka sabiedrībā valda visai noraidošs viedoklis par bijušajiem ieslodzītajiem, sabiedrībā tiek uzskatīts, ka *bijušie ieslodzītie ir vissliktākie cilvēki*. Tiek uzskatīts, ka kopumā sabiedrība nav gatava palīdzēt šiem cilvēkiem, uzklaut, vienlaikus atzīstot, ka sabiedrības priekšstati veidojas nevis no personīgās negatīvās pieredzes, bet gan no plašsaziņas līdzekļiem, filmām, sabiedrībā pieņemtiem viedokļiem. Aptauju rezultāti rāda, ka kopumā darba devēju un iedzīvotāju viedokļi par cilvēkiem, kas ir bijuši cietumā, daudz neatšķiras.

Neskatoties uz intervijās pausto negatīvo viedokli, iedzīvotāju un darba devēju aptaujas (skat. 6. attēls) rāda, ka gan darba devēji, gan iedzīvotāji, kopumā tic, ka cilvēks pēc ieslodzījuma ir spējīgs atgriezties sabiedrībā (64,2% darba devēju un 60,7% iedzīvotāju noraida apgalvojumu, ka cilvēks, kurš ir izcietis sodu cietumā, nekad vairs nespēs pilnvērtīgi atgriezties sabiedrībā). Gan iedzīvotāji, gan darba devēji vienlīdz ir pārliecināti, ka cilvēks, kas noziegumu veicis vienu reizi, spēj laboties (81,2% darba devēju, 79,7% iedzīvotāju piekrīt šim apgalvojumam). Tomēr

ievērojami mazāk darba devēju un iedzīvotāju tic, ka laboties spēj cilvēks, kas noziegumu veicis vairākas reizes (11,3% darba devēju un 19,6% iedzīvotāju).

Salīdzinot ar 2006. gadā veikto pētījumu⁶, jāsecina, ka ir nedaudz samazinājies to cilvēku īpatsvars, kas tic tam, ka cilvēks spēj laboties pēc nozieguma veikšanas. 2006. gadā 82,9% respondentu uzskatīja, ka cilvēks spēj laboties, ja noziegumu veicis vienu reizi, bet 24,6%, ka spēj laboties pēc vairāku noziegumu izdarīšanas.

Atbalstu un izpratni par resocializācijas darbu pauž atbildes par anketās iekļautajiem apgalvojumiem "Ja bijušajiem ieslodzītajiem palīdz iekļauties sabiedrībā, ir lielāka iespēja, ka viņi neveiks jaunus noziegumus", "Cilvēks, kurš ir izcietis sodu cietumā, nekad vairs nespēs pilnvērtīgi atgriezties sabiedrībā" un "Vairums cilvēku, kas bijuši cietumā, ir apstākļu upuri un pelnījuši saņemt palīdzību". Tāpēc svarīgi izvērtēt, kādas sabiedrības grupas ir atsaucīgākas vai noraidošākas šajos jautājumos, lai plānotu nākotnes komunikāciju aktivitātes.

69,6% respondentu pilnīgi vai drīzāk piekrīt, ka bijušajiem ieslodzītajiem ir jāpalīdz, lai tie neveiktu jaunus noziegumus, savukārt 20,3% nepiekrīt apgalvojumam. Jāatzīmē, ka salīdzinot ar 2006. gadā veikto pētījumu⁷, ir nedaudz samazinājies to respondentu īpatsvars, kas piekrīt apgalvojumam "Ja bijušajiem ieslodzītajiem palīdz iekļauties sabiedrībā, ir lielāka iespēja, ka viņi neveiks jaunus noziegumus". 2006. gadā šim apgalvojumam pilnībā un drīzāk piekrita – 73,4%, bet drīzāk vai pilnībā nepiekrita 11,5%, 15,1% bija izvēlējušies atbildi "Nezina". 2018. gada pētījumā šim apgalvojumam vairāk piekrīt latvieši (73,7%) nekā krievu tautības respondenti (62,7%), rīdzinieki (73,6%) nekā laukos dzīvojošie respondenti (63%), respondenti ar augstāko izglītību biežāk (73,6%) nekā respondenti ar pamata vai zemāku izglītību (62%), gados vecāki respondenti biežāk (50-59 - 74,7%, 60-70 – 74,9%) nekā jaunāki respondenti (15-29) (59,7%). Arī darba devēji šim viedoklim piekrīt vidēji biežāk (78,3%).

Tomēr, lai arī 78,3% darba devēju un 69,6% iedzīvotāju piekrīt apgalvojumam, ka, palīdzot bijušajiem ieslodzītajiem iekļauties sabiedrībā, ir lielāka iespēja, ka viņi neveiks jaunus noziegumus, tikai 16,8% iedzīvotāju aptaujas respondentu paši ir gatavi iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem, savukārt 10,4% darba devēji (jeb 11) no aptaujātajiem jau nodarbina un 14,8% (jeb 14) no tiem, kas nenodarbina, būtu gatavi nodarbināt bijušos ieslodzītos, t.i., atbalsts ieslodzītajiem visticamāk tiek saskatīts kā citu institūciju vai organizāciju – valsts, pašvaldību, NVO – atbildība.

Vairākums respondentu tic, ka cilvēks, kas izcietis sodu cietumā var pilnvērtīgi atgriezties sabiedrībā, jo aptaujā 60,7% respondentu nepiekrīt un tikai 29,3% piekrīt, ka cilvēks, kas izcietis sodu cietumā nekad nespēs pilnvērtīgi atgriezties sabiedrībā. Šim apgalvojumam biežāk nepiekrīt vīrieši (68,8%), krievi (65,2%) un tie respondenti, kas ir kontaktējušies ar esošajiem vai bijušajiem ieslodzītajiem (66,7%), bet retāk nepiekrīt – 15-29 gados jauni respondenti (50,4%).

Salīdzinot ar 2006. gada aptauju, jāsecina, ka iedzīvotāji ir kļuvuši nedaudz vairāk pārliecināti par ieslodzīto iespēju pilnvērtīgi iekļauties sabiedrībā pēc soda izciešanas cietumā. 2006. gadā apgalvojumam "Cilvēks, kurš ir izcietis sodu cietumā, nekad vairs nespēs pilnvērtīgi atgriezties

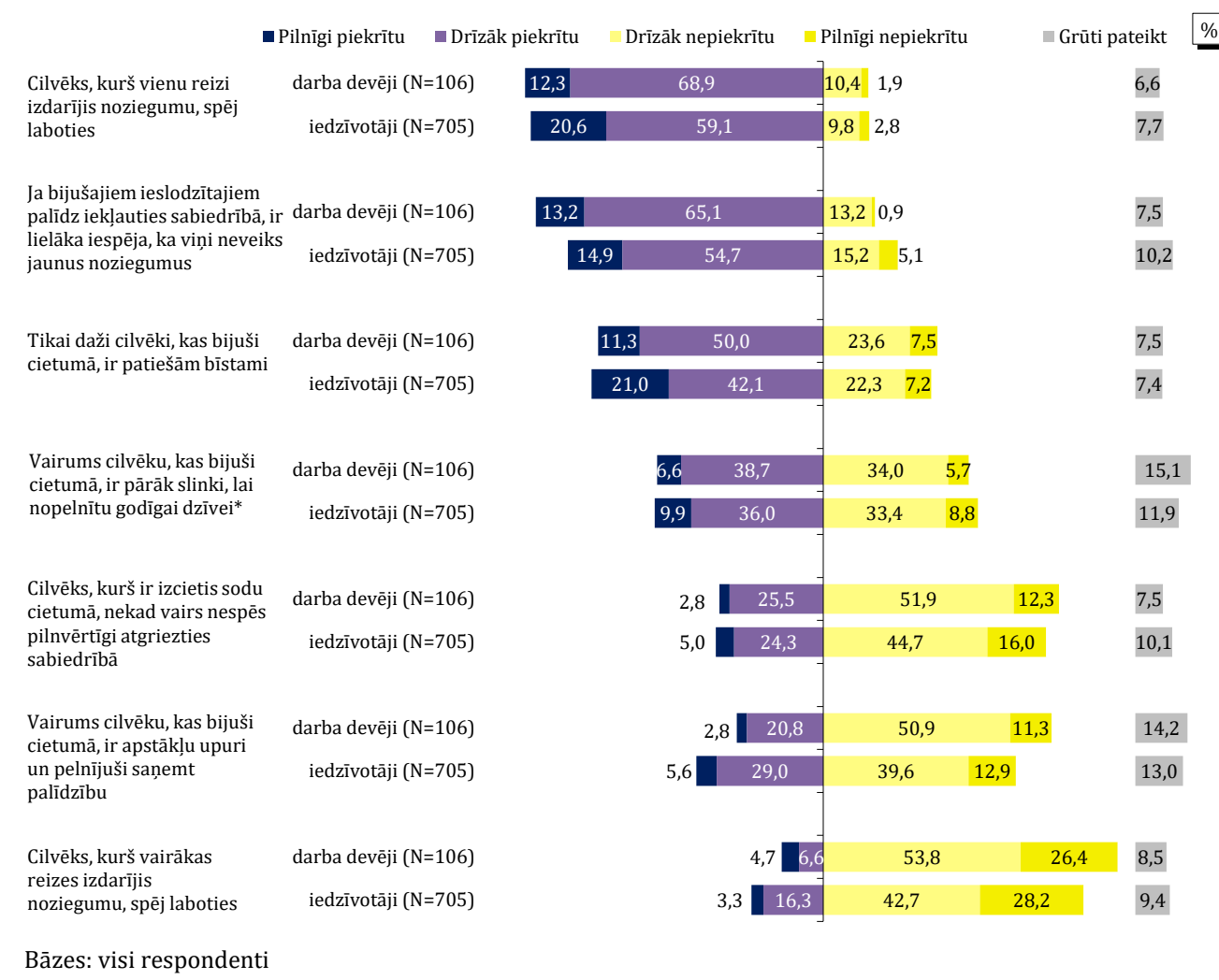
⁶ Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 02.2006. "Sabiedrības attieksme pret Valsts probācijas dienestu un bijušajiem ieslodzītajiem"

⁷ Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 02.2006. "Sabiedrības attieksme pret Valsts probācijas dienestu un bijušajiem ieslodzītajiem"

sabiedrībā” pilnīgi vai drīzāk nepiekrīta 53,4%, bet piekrīta 30,6%, 16,1% bija izvēlējušies atbildi “Nezina”. Jāatzīmē, ka apgalvojuma noliedzēju skaits ir palielinājies, pateicoties tam, ka ir samazinājies to cilvēku skaits, kas izvēlējās atbildi “Nezina”, nevis samazinoties viedokļa atbalstītāju skaitam.

Pakalpojumu sniedzēju intervijās tiek pausts aicinājums ieraudzīt katru cilvēku individuāli un aicinājums sabiedrībai uzņemties līdzatbildību par situāciju, kas veicinājusi nozieguma veikšanu, t.i., apstākļiem, kas noveduši cilvēku pie nozieguma veikšanas, tomēr aptauju dati rāda, ka daudzi respondentu (52,5%) nepiekrīt apgalvojumam: “Vairums cilvēku, kas nokļuvuši cietumā, ir apstākļu upuri un ir pelnījuši palīdzību”. Tam piekrīt tikai 34,6% respondentu. Viedoklim biežāk nekā vidēji piekrīt lauku apvidos dzīvojošie (44,7%), respondenti ar vidējo ienākumu uz ģimenes locekli zem 200 EUR mēnesī (54,6%). Šim viedoklim piekrīt tikai 23,6% darba devēju.

6. attēls. Sabiedrībā pastāv dažādi viedokļi par cilvēkiem, kuri ir bijuši cietumā. Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat zemāk minētajiem apgalvojumiem? Darba devēju un iedzīvotāju viedoklis.

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

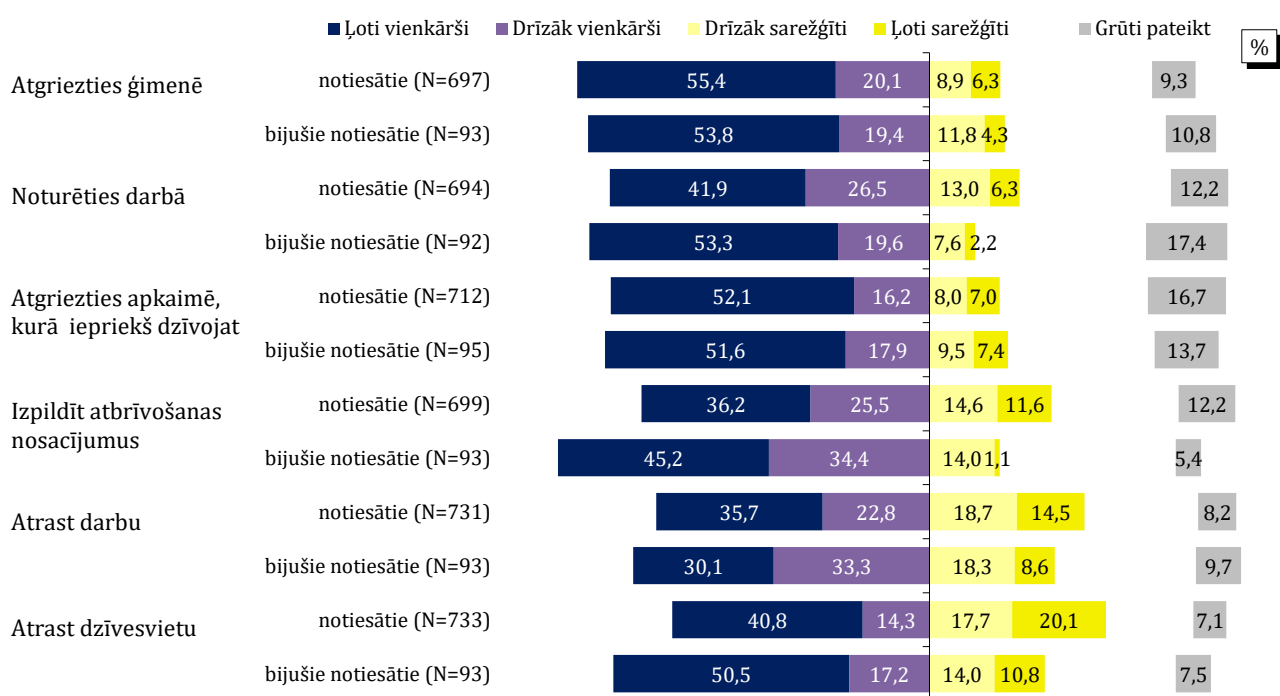
Notiesāto un bijušo notiesāto priekštati par iekļaušanos dažādās dzīves jomās pēc atbrīvošanās

Attiecībā uz pielāgošanos dzīvei ārpus ieslodzījuma vietas esošie un bijušie notiesātie uzskata, ka visvienkāršāk ir atgriezties ģimenē. Kopumā tā ir atbildējuši 75,5% esošie notiesātie un 73,2% bijušie notiesātie (skat. 7. attēls). Tāpat kopumā par samērā vienkāršu uzdevumu abas respondentu grupas uzskata atgriešanos apkaimē, kurā iepriekš dzīvoja (attiecīgi 68,3% esošie notiesātie un 69,5% bijušie notiesātie). Attiecībā uz noturēšanos darbā, ja tāds tiktu atrasts, abu mērķa grupu atbildes nav ievērojami atšķirīgas. Kā vienkārši paveicamu uzdevumu to uzskata 68,4% esošie notiesātie un 72,9% bijušie notiesātie.

Ir vairākas dzīves jomas, kurās atbilžu sadalījums starp esošajiem un bijušajiem notiesātajiem ir atšķirīgs. Viena no tām ir atbrīvošanas nosacījumu izpilde. Esošie notiesātie uzskata, ka izpildīt atbrīvošanās nosacījumus ir grūtāk, nekā to uzskata tie, kuri jau ir brīvībā. 79,6% bijušie notiesātie domā, ka šis uzdevums ir vienkāršs, salīdzinājumā ar esošajiem notiesātajiem (61,7%). Tas skaidrojams ar to, ka pirmstermiņa atbrīvošanu parasti iegūst cilvēki, kuriem ir labāki resursi, lai integrētos sabiedrībā, attiecīgi likumsakarīgi ir tas, ka atbrīvošanas nosacījumu izpilde viņiem šķiet vienkāršāka.

Tāpat arī dzīvesvietas atrašanās vieta ir atšķirīga. 67,7% bijušie notiesātie uzskata, ka tas ir vienkārši. Savukārt esošo notiesāto īpatsvars šajā jautājumā ir par 12,6 procentpunktiem mazāks – 55,1%. Arī darbavietas atrašana esošajiem notiesātajiem šķiet sarežģītāka, nekā bijušajiem notiesātajiem. 58,5% esošie notiesātie uzskata, ka darba atrašana būs vienkārša. Savukārt bijušo notiesāto īpatsvars šajā jautājumā ir lielāks – 63,4%.

7. attēls. Notiesātie: Cik vienkārši vai sarežģīti, Jūsaprāt, būs pielāgoties dzīvei ārpus cietuma? Bijušie notiesātie: Cik vienkārši vai sarežģīti Jums ir pielāgoties dzīvei ārpus cietuma? (Tiek sniegts vērtējums par katru aspektu.)

Bāzes: visi respondenti

Avots: BISS 11.2018.

Aplūkojot prognozes par iespējām integrēties sabiedrībā galvenajās dzīves jomās sociāli demogrāfiskajā griezumā starp esošajiem notiesātajiem, redzamas nozīmīgas atšķirības. Attiecībā uz iespēju atrast dzīvesvietu, visretāk to par ļoti vienkāršu vai drīzāk vienkāršu atzina notiesātie vecuma grupās 40-49 gadi un 50 un vairāk gadi. 32,2% notiesāto 40-49 gadu vecumā un 34,5% notiesāto 50 un vairāk gadu vecumā uzskata to par ļoti vienkāršu. Pārlicinātāki par iespējām atrast dzīvesvietu ir tie notiesātie, kas pirms ieslodzījuma strādāja algotā darbā (50,5% uzskata, ka tas būs ļoti vienkārši) vai bija pensijā/ invaliditātes dēļ nestrādāja (47,6%). Tāpat pārlicinātāki ir tie notiesātie, kuriem ir tikai viena atkārtota notiesāšanas reize (47,6%), savukārt, pieaugot atkārtotu notiesāšanas reižu skaitam, arvien samazinās notiesāto īpatsvars, kuru pašnovērtējumā būtu ļoti vai drīzāk vienkārši atrast sev dzīvesvietu pēc ieslodzījuma. Viņu vērtējumā pakāpeniski pieaug pārlicība, ka dzīvesvietu atrast būs ļoti sarežģīti (34,6% no tiem, kuri atkārtoti notiesāti 6 un vairāk reizes uzskata, ka atrast dzīvesvietu viņiem būs ļoti sarežģīti).

Lai gan 88% respondentu norāda, ka pēc atbrīvošanās plāno meklēt algotu darbu (darbu plāno meklēt 93,2% respondenti vecumā no 16-29 gadiem, 91,4% vecuma grupā 30-39 gadi, 87,3% vecumā no 40-49 gadiem un 72,0% aptaujāto, kuriem ir 50 un vairāk gadi), tomēr attiecībā uz prognozēm atrast darbu pēc atbrīvošanas no cietuma, pastāv nozīmīgas atšķirības praktiski pēc visiem analizētajiem sociāli demogrāfiskajiem parametriem – dzimuma, vecuma, izglītības, dzīvesvietas pirms notiesāšanas, nodarbošanās pirms ieslodzījuma un atkārotas notiesāšanas reižu skaita. Vīrieši biežāk nekā sievietes uzskata, ka viņiem būs ļoti vienkārši atrast darbu (37,2% pret 22,7% sievietes). Gados jaunāki ieslodzītie kopumā ir biežāk pārlicināti, ka viņiem būs ļoti vienkārši atrast darbu. Tā domā 46,5% notiesāto vecuma grupā 16-29 gadi, 35,7% notiesāto 30-39 gadu vecumā, 26,8% notiesāto 40-49 gadu vecumā un 29,1% 50 un vairāk gadu vecumā. Visvairāk pārlicināti, ka darbu būs atrast ļoti vienkārši, ir notiesātie ar nepabeigtu pamata vai pamata izglītību (42,0%) un arodizglītību ar vidējo izglītību, vidējo speciālo (tehniskuma) izglītību, t.i., ar iegūtu profesiju (36,3%), tie, kuru dzīvesvieta pirms ieslodzījuma atradās ārzemēs (58,6%), pirms ieslodzījuma strādāja algotā darbā (45,9%) un tie, kuriem aptaujas veikšanas brīdī bija pirmā atkārtotas notiesāšanas reize (54,7%). Kopumā, pieaugot atkārtotu notiesāšanas reižu skaitam, pakāpeniski samazinās aptaujātā pārlicība par savām iespējām atrast darbu pēc atbrīvošanas no cietuma (darba atrašanu par ļoti vienkāršu uzskata tikai 21,3% notiesāto, kuri atkārtoti notiesāti ir 6 un vairāk reizes). Tajā pat laikā 82,8% esošo notiesātie uzskata, ka viņiem būtu ļoti svarīga (60,5%) vai drīzāk svarīga (22,3%) praktiska palīdzība darba atrašanā, lai varētu atgriezties sabiedrībā.

Samērā līdzīgi tam, kā notiesātie dažādās sociāli demogrāfiskajās grupās prognozēja savas spējas atrast darbu pēc atbrīvošanas no cietuma, viņi vērtē arī savas iespējas noturēties darbā. Visbiežāk to par ļoti vienkāršu uzskata notiesātie vecuma grupā 16-29 gadi (51,0%), ar nepabeigtu pamata vai pamata izglītību (48,4%), tie, kas pirms ieslodzījuma dzīvoja ārvalstīs (62,7%), iepriekš strādājuši algotu darbu (53,4%) un tie, kuriem tā ir pirmā atkārtotā notiesāšanas reize (48,4%).

Atbrīvošanas nosacījumu izpildi par ļoti vienkāršu biežāk uzskata sievietes (43,2%), notiesātie vecuma grupā 16-29 gadi (40,8%), notiesātie ar dzimto latviešu valodu (41,2%), notiesātie ar nepabeigtu pamata vai pamata izglītību (40,1%), pirms ieslodzījuma lauku apvidos vai ārvalstīs dzīvojošie (attiecīgi 45,3% un 50,9%), algotā darbā strādājošie vai pensijā esoši (attiecīgi 41,9% un 50,0%).

Iespējas atgriezties ģimenē kā ļoti vienkāršas vērtē gados jaunāki notiesātie, taču pieaugot vecuma grupai, samazinās vērtējums, ka tas būs izdarāms vienkārši. 62,1% aptaujāto 16-29 gadu vecumā atgriešanos ģimenē uzskata par ļoti vienkāršu, tā uzskata arī 56,6% vecuma grupā 30-39 gadi, 47,6% vecuma grupā 40-49 gadi un 43,4% vecuma grupā 50 un vairāk gadi. Līdzīgi kā iepriekš ļoti pārliecināti par savām iespējām atgriezties ģimenē ir tie notiesātie, kam ir viena atkārtotas notiesāšanas reize (72,4% uzskata to par ļoti vienkāršu), savukārt, pieaugot atkārtotas notiesāšanas reižu skaitam, šī pārliecība būtiski samazinās. Salīdzinājumam: atgriešanos ģimenē par ļoti vienkāršu uzskata 30,2% notiesāto ar 6 un vairāk atkārtotas notiesāšanas reizēm.

Atgriešanos apkaimē, kurā iepriekš dzīvoja (pilsētā, mikrorajonā, ciemā u.tml.), kā ļoti vienkāršu biežāk vērtē notiesātie vecuma grupā 16-29 gadi (58,8%), notiesātie, kuriem dzimtā valoda ir krievu (58,8%), kas, iespējams, ir saistīta ar viņu dzīvesvietu koncentrēšanos Rīgā un citās republikas nozīmes pilsētās, jo retāk kā ļoti vienkāršu atgriešanos savā apkaimē atzīst tieši notiesātie, kuri iepriekš dzīvojuši citās pilsētās un lauku teritorijās (attiecīgi 47,6% un 45,2%). Biežāk kā ļoti vienkāršu savu atgriešanos apkaimē, kurā iepriekš dzīvoja vērtēja notiesātie, kuri pirms ieslodzījuma strādāja algotu darbu (56,2%) vai pensijā esošie (71,1%).

Lai uzzinātu, kā sabiedrībā izturas pret bijušajiem notiesātajiem, aptaujā tika noskaidrots, vai viņi kādreiz ir saskārušies ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi, t.i., diskrimināciju. Vairāk nekā puse (62,1%) nav saskārušies ar šādu attieksmi. 33,7% dažreiz un 4,2% bieži saskārušies ar netaisnīgu vai aizskarošu attieksmi. Tiem, kuri ir saskārušies ar šādu negatīvu attieksmi, tika jautāts par situācijām, kurās viņi to ir piedzīvojuši. Atklājās, ka visbiežāk respondenti saskaras ar aizskarošu attieksmi, kontaktējoties ar kaimiņiem (33,3%), veselības aprūpes iestādē (27,8%) un kontaktējoties ar darba devēju vai potenciālo darba devēju (25,0%). Ceturtā daļa (22,2%) to piedzīvojuši valsts institūcijās un 16,7% pašvaldības institūcijās. Visretāk šādu attieksmi respondenti izjūt izglītības iestādēs (2,8%) un bankās (5,6%).

1.2. Secinājumi un rekomendācijas

Secinājums ⁸	Rekomendācija	Adresāts
Iepriekšēja pieredze saskarsmē ar ieslodzītajiem ir pamats pozitīvākai attieksmei pret viņiem; vienlaikus tā ir arī pamats kritiskākam vērtējumam par korekcijas dienestu darbu un darba devēju motīviem bijušo ieslodzīto nodarbināšanai.	Ņemot vērā to, ka cilvēki, kas ir saskārušies ar ieslodzītajiem, pauž pozitīvāku attieksmi pret viņiem, ir ieteicams radīt iespējas iedzīvotājiem, darba devējiem, pašvaldību sociālo dienestu darbiniekiem saskarties ar bijušajiem vai esošajiem ieslodzītajiem, iepazīt tos personīgi klātienē vai ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību.	IeVP, NVO
	Komunikācijā ieteicams atsaukties uz aptauju datiem, kas parāda to, ka personiska saskarsmes pieredze ir pamats pozitīvākai attieksmei pret ieslodzītajiem, tā liekot aizdomāties par personīgo aizspriedumu pamatotību tiem, kam šādas saskarsmes nav bijis.	IeVP, NVO

⁸ Šeit un turpmāk minēti tie secinājumi un rekomendācijas, kurām var būt vislielākā ietekme nākotnes komunikācijas plānošanā.

Respondenti, kam ir bijusi saskarsme ar ieslodzītajiem, labāk saprot ģimenes saišu nozīmīgumu veiksmīgai bijušo ieslodzīto reintegrācijai sabiedrībā.	Komunikācijā ar iedzīvotājiem ieteicams iekļaut skaidrojumu par ģimenes saišu nozīmi, lai bijušie ieslodzītie veiksmīgi iekļautos sabiedrībā, parādot grūtības ar kādām saskaras bijušie ieslodzītie un to ģimenes.	IeVP, VPD
Respondenti, kam ir iepriekšēja saskarsmes pieredze ar ieslodzītajiem, ir atvērtāki domai par iesaistīšanos brīvprātīgo darbā ar esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem.	Lai iesaistītu vairāk iedzīvotājus brīvprātīgi darbā ar ieslodzītajiem, ieteicams uzrunāt cilvēkus, kam ir bijusi saskarsmes pieredze ar ieslodzītajiem, t.i., ieteicams izvēlēties informācijas kanālus, kas ir pieņemami vīriešiem, krievu tautības pārstāvjiem, Latgales iedzīvotājiem, 50-59 gadus veciem iedzīvotājiem.	IeVP, VPD
Saskaņā ar aptauju datiem, iedzīvotāju un darba devēju vispārējie viedokļi par ieslodzītajiem būtiski neatšķiras.	Komunikācijā ar darba devējiem par vispārējiem priekšstatiem par bijušajiem ieslodzītajiem (ne kā par potenciālajiem darbiniekiem), iespējams izmantot tos pašus argumentus un materiālus, kurus izmanto saziņā ar iedzīvotājiem.	IeVP, VPD
Ir vērojama ievērojama atšķirība iedzīvotāju un darba devēju attieksmē pret cilvēkiem, kas veikuši noziegumu vienu reizi un vairākas reizes. Iedzīvotāji un darba devēji ir gatavi noticēt, ka laboties spēj cilvēks, kas kļūdījies vienreiz, bet daudz noraidošāki ir pret cilvēkiem, kas noziegumu veikuši vairākkārt.	Komunikācijā, izvēloties pieredzes stāstus, izvēlēties tādus, kas parāda to ieslodzīto dzīves stāstus, kas izcietuši sodu pirmo reizi un spējuši pēc iznākšanas no cietuma veiksmīgi iekļauties sabiedrībā. Tomēr, atsevišķos gadījumos, iespējams iekļaut arī stāstus par cilvēkiem, kas ieslodzījuma vietās nokļuvuši vairākkārt, bet ir spējuši veiksmīgi iekļauties sabiedrībā. Turklāt skaidrot ieslodzīto situāciju, kuri ieslodzījuma vietās bijuši vairākas reizes, norādot, ka viens no recidīva iemesliem ir sociālā atbalsta trūkums.	IeVP, VPD
Iedzīvotāji un darba devēji kopumā tic, ka pēc soda izciešanas cietumā, cilvēks var veiksmīgi iekļauties sabiedrībā, t.i., tic resocializācijai.	Stāstot par resocializācijas darbu, tā nozīmīgumu, plašāku atbalstu iespējams veidot, izmantojot iedzīvotāju bāzi, kas šobrīd ir neliela, bet pauž lielāku izpratni tieši par resocializācijas darba nozīmīgumu un rezultātiem (t.i., cilvēki ar augstāko izglītību, rīdzinieki, latvieši). Savukārt skeptiskāk noskaņoto iedzīvotāju grupu vidū iespējams sniegt pamatinformāciju, skaidrojot paveikto darbu, pakalpojumiem ieslodzījuma vietās un pēc atbrīvošanas.	IeVP, VPD
Iedzīvotāji un darba devēji atbalsta nepieciešamību sniegt atbalstu ieslodzītajiem, lai tie varētu iekļauties sabiedrībā, tomēr paši lielākoties nav gatavi iesaistīties, iespējams, saskatot, ka šāda	Komunikācijā ieteicams uzsvērt sabiedrības, darba devēju, ģimenes lomu bijušo ieslodzīto veiksmīgā integrācijā sabiedrībā, tāpat jāuzsver tas, ka katrs cilvēks ir jāvērtē kā individuāls gadījums.	IeVP, VPD, NVO

palīdzība jāsniedz valsts, pašvaldību iestādēm, NVO.		
Vairākums respondentu, īpaši darba devēji, nepiekrīt viedoklim, ka vairums cilvēku, kas nokļuvuši cietumā, ir apstākļu upuri un ir pelnījuši saņemt palīdzību.	Komunicējot ar darba devējiem, ieteicams izmantot līdzīgus racionālus argumentus, kā citu darbinieku gadījumā (produktivitāte, pieredze, lojalitāte u.tml.) un izvairīties no tādiem potenciālo darbinieku – bijušo ieslodzīto dzīves stāstiem, kas vērsti uz žēluma, empātijas izraisīšanu. Ņemot vērā aptauju datus un intervijas, pastāv liela iespējamība, ka tas nenesīs cerēto rezultātu. Tomēr šo aspektu iespējams izmantot komunikācijā ar iedzīvotājiem, piemēram, uzrunājot lauku apvidos dzīvojošos, kas saskaņā ar aptaujas datiem varētu būt atsaucīgāki šādiem stāstiem.	IeVP, VPD, NVO
Lai arī bijušie notiesātie ar aizskarošu attieksmi nesaskaras ļoti bieži, visbiežāk tas tomēr noticis kontaktējoties ar kaimiņiem, vienlaikus retāk kā ļoti vienkāršu atgriešanos savā apkaimē atzīst notiesātie, kuri iepriekš dzīvojuši citās pilsētās (ne Rīgā) un lauku teritorijās, t.i., apdzīvotās vietās, kur var būt ciešāka saskarsme ar pašvaldības iedzīvotājiem.	Aptaujas rezultāti rāda, ka lielākā daļā iedzīvotāju tic, ka cilvēks, kas izcietis cietumsodu var pilnvērtīgi atgriezties sabiedrībā un uzskata, ka bijušajiem ieslodzītajiem ir jāpalīdz, lai tie neveiktu jaunus noziegumus. Līdz ar to komunikācijā ieteicams uzsvērt šos argumentus, kā arī sabiedrības, darba devēju, ģimenes lomu bijušo ieslodzīto veiksmīgā integrācijā sabiedrībā. Jāuzsver tas, ka katrs cilvēks ir jāvērtē kā individuāls gadījums.	IeVP, VPD,
Esošie notiesātie pēc ieslodzījuma plāno meklēt darbu, vienlaikus atzīstot, ka būtu nepieciešama praktiska palīdzība darba atrašanā, lai viņi varētu iekļauties sabiedrībā.	Komunikācijā ar darba devējiem uzsvērt, ka ieslodzītie pēc ieslodzījuma vēlas un ir gatavi strādāt. Skaidrot cietumos pieejamās izglītības un darba iespējas, kā arī informēt par citiem resocializācijas pasākumiem cietumos un VPD.	IeVP, VPD,

2. PRIEKŠSTATI PAR BIJUŠO IESLODZĪTO NODARBINĀŠANU

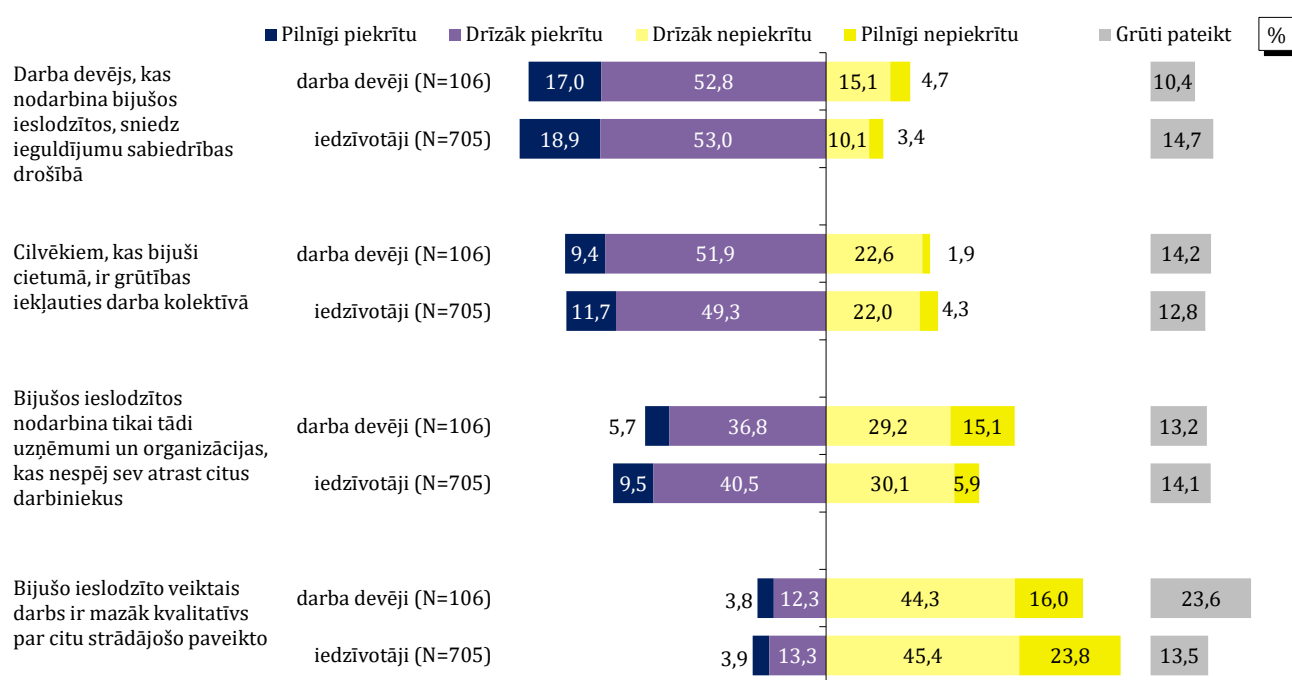
2.1. Datu analīze

Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju, darba devēju, bijušo un esošo notiesāto viedokļos

Intervijās darba devēji atzīst, ka šī brīža darba tirgus apstākļos tiem nebūtu iebildumi nodarbināt bijušos ieslodzītos gadījumā, ja potenciālais darbinieks būtu spējīgs kvalitatīvi veikt darba pienākumus un tam būtu nepieciešamā izglītība, prasmes un motivācija. Vienlaikus tiek uzsvērts, ka tikai retais bijušais ieslodzītais ir gatavs un spējīgs strādāt, izpildīt amata kvalifikācijas prasības. Savukārt pakalpojumu sniedzēju intervijās, raksturojot darba devēju viedokļus par bijušajiem ieslodzītajiem, tiek minēts, ka darba devēji uzskatot, ka bijušie ieslodzītie nemāk strādāt, nespēj noturēt uzmanību astoņas stundas, tiem ir atkarību problēmas, tie grib lielu algu, bet negrib strādāt, turklāt mēdzot apzagt darba devējus.

Aptaujas dati rāda, ka vairumā apgalvojumu iedzīvotāju un darba devēju viedoklis sakrīt (skat. 8. attēls). Gan iedzīvotāji (71,9%), gan darba devēji (69,8%) piekrīt uzskatam, ka darba devējs, kas nodarbina bijušos ieslodzītos, sniedz ieguldījumu sabiedrības drošībā. Gan iedzīvotāji (61%), gan darba devēji (61,3%) piekrīt uzskatam, ka cilvēkiem, kas bijuši cietumā, ir grūtības iekļauties darba kolektīvā. Vērojamas nelielas atšķirības apgalvojumā "Bijušos ieslodzītos nodarbina tikai tādi uzņēmumi un organizācijas, kas nespēj sev atrast citus darbiniekus". Šim apgalvojumam piekrīt 50% iedzīvotāju, bet tikai 42,5% darba devēju. Vienlaikus iedzīvotāji (69,2%) nedaudz biežāk nekā darba devēji (60,3%) nepiekrīt apgalvojumam, ka bijušo ieslodzīto veiktais darbs ir mazāk kvalitatīvs par citu strādājošo paveikto.

8. attēls. Pastāv dažādi viedokļi par bijušo ieslodzīto nodarbināšanu. Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat zemāk minētajiem apgalvojumiem? Darba devēju un iedzīvotāju viedoklis.

Bāzes: visi respondenti

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

48,2% darba devēju uzskata, ka gadījumā, ja darba vietā tiktu pieņemts bijušais ieslodzītais, citi darbinieki pret to iebilstu. Jāatzīmē, ka šis viedoklis saskan ar iedzīvotāju viedokli 2017. gada aptaujā⁹, kurā 47,2% aptaujāto norādīja, ka, ja tiem būtu izvēle, tie negribētu, lai viņu darba kolektīvā tiktu pieņemts bijušais ieslodzītais.

Vienlaikus 56,6% darba devēju nepiekrīt uzskatam, ka sabiedrība nosodītu darba devēju, ja darba vietā darbā tiktu pieņemts bijušais ieslodzītais. Šāds viedoklis daļēji saskan ar iedzīvotāju aptaujā paustajiem viedokļiem. Vairākums (51–77%) respondentu uzskata, ka viņu attieksmi un paradumus izmantot uzņēmuma pakalpojumus vai iegādāties uzņēmumam ražotās preces neietekmētu tas, ja uzņēmums nodarbinātu bijušos ieslodzītos dažādos amatos/ profesijās. Tie turpinātu sadarbību, pirktu preces vai izmantotu pakalpojumus tādā pašā apjomā kā līdz šim.

⁹ Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS, 09.2017.

Jāatzīmē, ka iedzīvotāji savā vērtējumā ir pozitīvāki nekā darba devēju priekšstats par iedzīvotāju iespējamo attieksmi pret darba devējiem, kas nodarbinātu bijušos ieslodzītos.

Lai gan notiesātie un bijušie notiesātie kopumā ir drīzāk pozitīvi noskaņoti par savām izredzēm atrast darbu pēc soda izciešanas ieslodzījuma vietā, t.i., viņiem biežāk raksturīgs atzīt, ka atrast darbu būs „loti vienkārši” vai „drīzāk vienkārši”, tomēr, salīdzinot ar vērtējumu, cik viegli vai grūti būs integrēties citās dzīves jomās (piemēram, atgriezties ģimenē vai savā bijušajā dzīvesvietā), atrast darbu pēc atbrīvošanas ir tas aspekts, ko īstenot būs visgrūtāk (skat. 7. attēls).

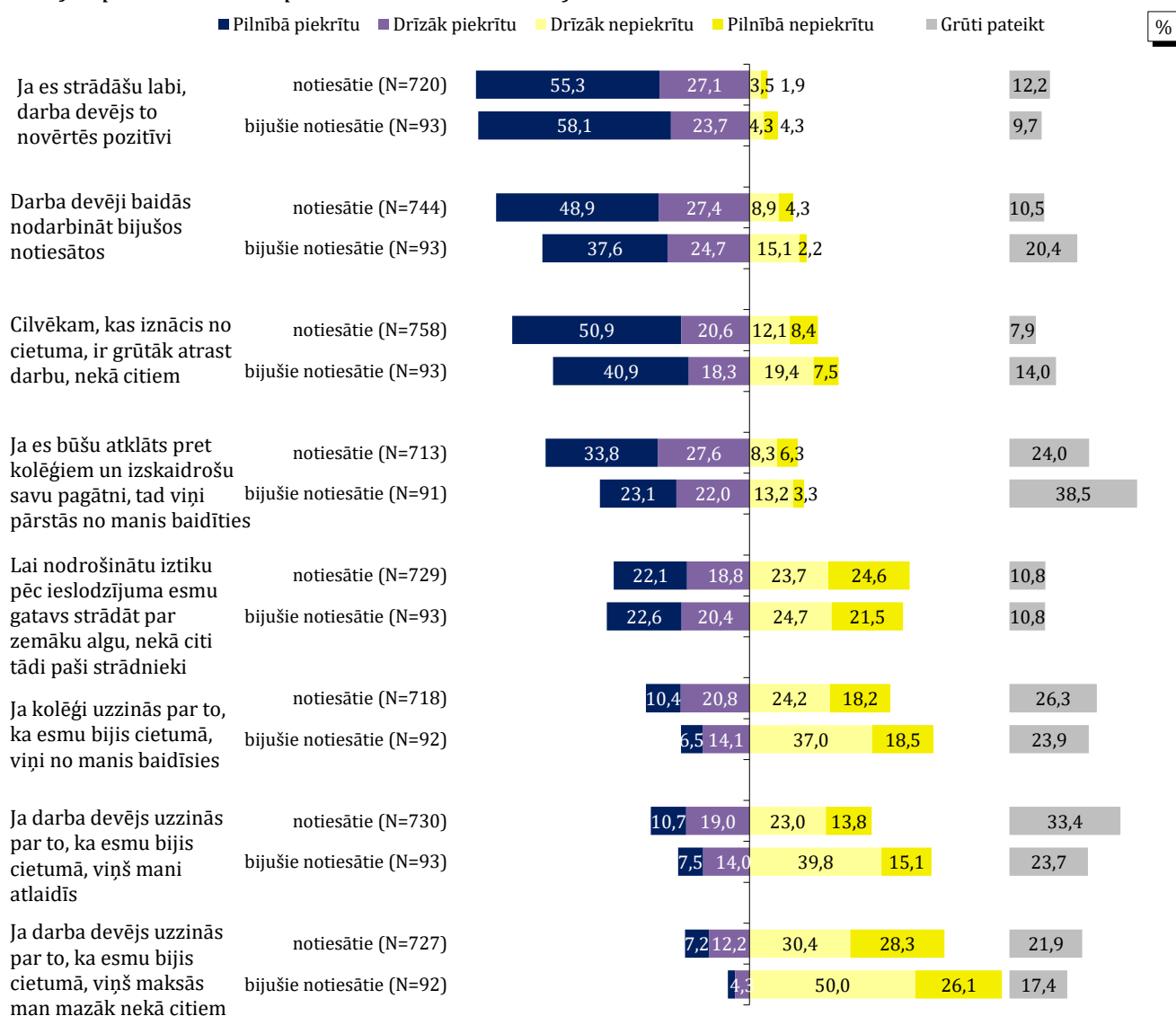
Aplūkojot esošo un bijušo notiesāto priekšstatus par darba devējiem (skat. 9. attēls), redzams, ka esošie un bijušie notiesātie piekrīt izteicieniem, ka “Darba devēji baidās nodarbināt bijušos notiesātos” un “Cilvēkam, kas iznācis no cietuma, ir grūtāk atrast darbu, nekā citiem”. Apgalvojumam “Darba devēji baidās nodarbināt bijušos notiesātos” kopumā piekrīt 76,3% notiesātie un 62,4% bijušie notiesātie. Esošie notiesātie respondenti, kuriem ir ilgāks brīvības atņemšanas soda termiņš, biežāk pilnībā piekrīt apgalvojumam, ka darba devēji baidās nodarbināt bijušos notiesātos. Līdz 1 gadam – 39,5%, 1 līdz 3 gadi – 46,6%, 4 līdz 5 gadi – 48,4%, 6 un vairāk gadi – 52,9%. Šim apgalvojumam biežāk arī piekrīt sievietes, nekā vīrieši (pilnībā piekrīt attiecīgi 64,9% un 47,1%). Pilnībā piekrīt respondenti vecuma grupā no 16-39 gadiem 47,0%, 40-49 gadi 49,4% un 57,8% vecumā 50 un vairāk gadi, kā arī tie, kuru pēdējā nodarbošanās pirms ieslodzījuma bija bezdarbnieks (60%).

Kopumā apgalvojumam “Cilvēkam, kas iznācis no cietuma, ir grūtāk atrast darbu, nekā citiem” piekrīt 71,5% esošie notiesātie un 59,1% bijušie notiesātie. Šim izteikumam biežāk piekrīt gados vecākie notiesātie un tie, kuriem ir zemāks izglītības līmenis. Pilnībā piekrīt 61,7% notiesātie vecumā 50 un vairāk gadi, 58,4% vecuma grupā 40-49 gadi, 47,5% vecuma grupā 30-39 gadi un 16-29 gadiem – 41,7%. 53,2% gadījumu apgalvojumam piekrīt notiesātie ar pamata vai nepabeigta pamata izglītību un ar vidējo izglītību. Arī bezdarbnieki (67,1%) un pensijā esošie notiesātie (60,5%) pilnībā piekrīt šim apgalvojumam.

Gan bijušie, gan esošie notiesātie visbiežāk nepiekrīt apgalvojumiem, kas saistīti ar darba samaksu. Apgalvojumam “Ja darba devējs uzzinās par to, ka esmu bijis cietumā, viņš maksās man mazāk nekā citiem” kopumā nepiekrīt 76,1% bijušie notiesātie un 58,7% esošie notiesātie. Notiesātās personas vecuma grupā 16-29 gadi, salīdzinot ar citām vecuma grupām, visbiežāk pilnībā nepiekrīt (36,7%) šim apgalvojumam.

Samērā daudzi respondenti nepiekrīt arī apgalvojumam “Lai nodrošinātu iztiku pēc ieslodzījuma esmu gatavs strādāt par zemāku algu, nekā citi tādi paši strādnieki”. Kopumā tam nepiekrīt 48,3% esošie notiesātie un 46,2% bijušie notiesātie. Apgalvojumam biežāk nepiekrīt notiesātie vīrieši (pilnībā nepiekrīt 25,3%, sievietes – 17,9%). Pilnībā nepiekrīt arī notiesātie vecuma grupā 16-29 gadi (30%), notiesātie ar augstāko izglītību (28,3%), tie, kuri iepriekš dzīvojuši ārvalstīs (28,6%), 32% bezdarbnieki un 38% notiesātie, kuru soda termiņš ir līdz 1 gadam.

9. attēls. Domājot par darba meklēšanu pēc atbrīvošanas no cietuma, lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat zemāk minētajiem izteikumiem.

Bāze: visi respondenti

Avots: BISS 11.2018.

Kopīgais un atšķirīgais darba devēju, bijušo un esošo notiesāto viedokļos par nepieciešamību informēt par notiesātā statusu

Darba devēji uzskata, ka viņiem būtu jāzina par darbinieka iepriekšēju sodāmību vai atrašanos ieslodzījuma vietā. Turklāt vairākums – 55,6% uzskata, ka darba devējam tas būtu jāzina vienmēr, 38,7% - uzskata, ka tas jāzina tikai likumā noteiktos gadījumos, bet 3,8% uzskata, ka tas jāzina, ja pats darbinieks izvēlas informēt par to.

Esošo un bijušo notiesāto viedoklis šajā jautājumā atšķiras no darba devēju viedokļa. Bijušie notiesātie, kuri ir meklējuši darbu, 37,9% vienmēr vai bieži teica darba devējam, ka bijuši ieslodzījumā, un 31,0% to nav teikuši nekad. 20,7% bijušo notiesāto par to, ka bijuši ieslodzījumā, darba devējam ir teikuši dažreiz, un 10,3% ir snieguši atbildi "Grūti pateikt". Savukārt esošie notiesātie, domājot par darba meklēšanu nākotnē, 46,1% gadījumu plāno teikt

darba devējam, ka bijuši ieslodzījumā, un 28,6% to neplāno teikt vispār, pārējiem (25,3%) nav konkrētas nostājas šajā jautājumā ("Grūti pateikt").

Šobrīd notiesātie vīrieši biežāk nekā sievietes plāno darba devējam atklāt, ka ir bijuši cietumā. Darba devējam to plāno teikt 49,3% vīrieši un 20,3% sievietes. Darba devējam šādu informāciju neplāno izpaust 26,3% vīrieši un 47,3% sievietes. Tāpat arī gados jaunākie respondenti biežāk nekā gados vecākie norādījuši, ka nevēlētos darba devējam teikt, ka ir bijuši cietumā. Šādu faktu atklātu 42,1% respondenti vecumā no 16-29 gadiem (nē – 29,5%), 44,4% vecuma grupā 30-39 gadi (nē – 31,7%), 46,5% vecumā no 40-49 gadiem (nē – 29,9%) un 61,4%, kuriem ir 50 un vairāk gadi (nē – 18,6%).

Jānorāda, ka saskaņā ar Latvijas Republikas Darba likuma 33. pantu, darba intervijā nav pieļaujami tādi jautājumi, kas neattiecas uz paredzētā darba veikšanu, vai nav saistīti ar pretendenta piemērotību šim darbam, kā arī jautājumi, kas ir tieši vai netieši diskriminējoši, tajā skaitā jautājumi par iepriekšēju sodāmību, izņemot gadījumu, kad tam attiecībā uz veicamo darbu varētu būt būtiska nozīme. Tiesa, likums neatrunā, kādus gadījumus var uzskatīt par izņēmuma gadījumiem, paverot iespējas darba devējiem to interpretēt pēc saviem ieskatiem.

Bijušo ieslodzīto nodarbinātības šķēršļi

Raksturojot bijušos ieslodzītos kā darbiniekus, darba devēji intervijās atzīst, ka tie ir problemātiski darbinieki. Daudziem ir narkotiku un alkohola atkarību problēmas un ar to saistītas uztveres, psihiskas un psiholoģiskas problēmas, viņi nav motivēti strādāt, ievērot disciplīnu, nav atbildības sajūtas. Vienlaikus intervijās tiek arī norādīts, ka problēmas ar darbaspēka motivāciju ir gan to vidū, kas bijuši cietumā, gan to, kas nav bijuši.

Papildus šīm problēmām, nozīmīgs šķērslis bijušo ieslodzīto nodarbināšanā, ir darbs ar tiesu izpildītājiem, kas piedzen bijušo ieslodzīto parādus. Darba devējam jārēķinās ar to, ka būs nepieciešams ieguldīt papildu laiku, un izdevumiem, lai sazinātos ar tiesu izpildītājiem, aprēķinātu un pārskaitītu tiem summas darbinieka parāda dzēšanai.

Pašvaldību un valsts pārvaldes pārstāvji, kā vienu no nozīmīgiem ierobežojumiem bijušo ieslodzīto nodarbināšanai atzīmē reputācijas faktoru un izskatu, uzsverot, ka valsts un pašvaldību darbinieki tiek pakļauti rūpīgākai atlasei nekā uzņēmumos, jo to darbu redz un vērtē sabiedrība. Gan pašvaldību, gan valsts pārvaldes pārstāvji norāda, ka vairākums pieejamo darbu ir augstas kvalifikācijas amati, bet bijušie ieslodzītie lielākoties neatbilst šo amatu kvalifikācijas prasībām. Savukārt uzņēmēji norāda, ka vēlētos, lai pašvaldības un valsts iestādes rāda piemēru nodarbinot bijušos ieslodzītos, tā pārbaudot to piemērotību darbam bez riska uzņēmējdarbībai, kas rodas, pieņemot darbā nepārbaudītu darbinieku.

Arī aptaujas dati rāda, ka iedzīvotājiem būtu iebildumi, ja valsts un pašvaldību iestādēs strādātu bijušie ieslodzītie, īpaši policistu (77,5%), deputātu (75,9%), izglītības darbinieku (68,8%), ierēdņu, speciālistu (67,7%) amatos. Lai arī intervijās pašvaldību pārstāvji pauž viedokli, ka vietējā sabiedrība neatbalstītu, ka pašvaldībā arī mazāk kvalificētā darbā tiktu pieņemts bijušais ieslodzītais, aptaujas dati rāda, ka iedzīvotājiem lielākoties (82,9%) nebūtu iebildumi, ja bijušie ieslodzītie strādātu valsts un pašvaldību iestādēs mazāk kvalificētos amatos.

No aptaujātajiem darba devējiem, tikai 10,4% (jeb 11 respondenti) norādījuši, ka tiem ir pieredze ar bijušo ieslodzīto nodarbināšanu, bet 24,5% norādījuši, ka tiem nav šādas informācijas. No tiem, kas šobrīd nenodarbina bijušos ieslodzītos, tikai 14,8% (jeb 14 respondenti) norādīja, ka būtu gatavi nodarbināt bijušos ieslodzītos. Savukārt intervijās darba devēji norāda, ka, viņuprāt, ieslodzīto nodarbināšana ir sociāls projekts, jo tas ir papildu darbs darba devējam, tāpēc to varētu uzņemt tikai ar valsts finansiālu atbalstu, t.i., pētījuma dati liecina, ka pastāv iespēja, ka, iznākot no ieslodzījuma vietas, bijušie ieslodzītie varētu saskarties ar grūtībām atrast darbu. Kā redzams iepriekš (skat. 9. attēls), notiesāto un bijušo notiesāto viedoklis šajā jautājumā sakrīt ar darba devējiem.

2.2. Secinājumi un rekomendācijas

Secinājums	Rekomendācija	Adresāts
Iedzīvotāji vērtējumā par potenciālo sadarbību ar darba devējiem, kas nodarbina bijušos ieslodzītos ir pozitīvāki nekā darba devēju priekšstats par iedzīvotāju iespējamo viedokli.	Komunikācijā ar darba devējiem ieteicams uzsvērt to, ka iedzīvotāji nebūt nav noraidoši pret darba devējiem, kas nodarbinātu bijušos ieslodzītos. Tāpat viņiem nebūtu iebildumi izmantot šo uzņēmumu pakalpojumus un preces, ja būtu pieejama informācija, ka darba devējs nodarbina bijušo ieslodzīto. Bijušo ieslodzīto nodarbināšanu ieteicams akcentēt kā uzņēmumu korporatīvās sociālās atbildības elementu.	IeVP, VPD
Iedzīvotāji un darba devēji piekrīt uzskatam, ka darba devējs, kas nodarbina bijušos ieslodzītos, sniedz ieguldījumu sabiedrības drošībā, tomēr daudzi iedzīvotāji uzskata, ka bijušos ieslodzītos nodarbina tikai tādi uzņēmumi un organizācijas, kas nespēj sev atrast citus darbiniekus.	Komunikācijā ieteicams atrast darba devēju piemērus, kas ir veiksmīgi uzņēmumi, kam nebūtu grūtības atrast darbiniekus, kas tomēr nodarbina bijušos ieslodzītos.	IeVP, VPD
Iedzīvotāji un darba devēji neuzskata, ka bijušo ieslodzīto paveiktais darbs ir mazāk kvalitatīvs par citu strādājošo paveikto. Arī esošie un bijušie notiesātie ir pārliecināti, ka gadījumā, ja viņi strādās labi, darba devējs to novērtēs pozitīvi.	Komunikācijā ar darba devējiem, ieteicams atsaukties uz sabiedriskās domas aptaujas datiem, kas parāda, ka gandrīz 70% iedzīvotāju nepiekrīt uzskatam, ka bijušo ieslodzīto darbs ir mazāk kvalitatīvs.	IeVP, VPD
Esošie un bijušie notiesātie atzīst, ka cilvēkam, kurš bijis cietumā, ir grūtāk atrast darbu nekā citiem un, ka darba devēji baidās nodarbināt cilvēkus, kas bijuši ieslodzījumā.	Komunikācijā ar darba devējiem uzsvērt, ka tikai daži no ieslodzītajiem ir patiešām bīstami, liekot uzsvaru uz to, ka katrs gadījums jāvērtē individuāli.	IeVP, VPD
Neskatoties uz Latvijas Republikas Darba likumā noteiktajiem ierobežojumiem, darba devēji uzskata, ka tiem būtu jāzina par potenciālā darbinieka iepriekšēju sodāmību.	Komunikācijā gan ar darba devējiem, gan esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem ir ieteicams skaidrot darbinieku tiesības, atgādinot esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, ka viņi ir tiesīgi šādu informāciju neatklāt.	IeVP, VPD, NVO, NVA

Pašvaldību pārstāvji pauž viedokli, ka sabiedrība neatbalstītu, ja pašvaldībā mazāk kvalificētā darbā tiktu pieņemts bijušais ieslodzītais, bet aptaujas dati rāda, ka iedzīvotājiem lielākoties nebūtu iebildumi.	Komunikācijā ieteicams uzrunāt valsts un pašvaldību iestādes kā potenciālos darba devējus, skaidrojot bijušo ieslodzīto nodarbināšanas iespējas, parādot to potenciālu.	IeVP, VPD
Uzņēmēji norāda, ka vēlētos, lai pašvaldības un valsts iestādes rādītu piemēru, nodarbinot bijušos ieslodzītos, tā pārbaudot to piemērotību darbam privātajā sektorā.	Komunikācijā ar valsts un pašvaldību iestādēm, pašvaldību uzņēmumiem ieteicams atgādināt par to, ka organizācijām jārada piemērs dažādu sociāli atstumto grupu, tajā skaitā bijušo ieslodzīto nodarbināšanā, lepojoties ar to, nevis slēpjot. Šāds piemērs rosinātu arī uzņēmējus sniegt iespēju sociāli atstumto grupu nodarbināšanai.	IeVP, VPD, VK

3. PRIEKŠSTATI UN APMIERINĀTĪBA AR KOREKCIJAS DIENESTU DARBU

3.1. Datu analīze

Iedzīvotāju, darba devēju, pakalpojumu sniedzēju informētība

Intervētie darba devēji atzīst, ka tiem nav pietiekošas informācijas par ieslodzījuma vietās notiekošo, tāpēc nevēlas un nespēj sniegt viedokli par ieslodzījuma vietu veiktā resocializācijas darba efektivitāti. Tikpat ierobežotas zināšanas viņiem ir par VPD, pašvaldību un NVO darbu. Neinformētību par valstī notiekošo resocializācijas darbu atzīst gan intervētās pašvaldības, gan valsts iestādes, gan NVO.

Intervijās pausto viedokli par nepietiekošu informāciju par ieslodzījuma vietu, IeVP un VPD darbu, apstiprina arī iedzīvotāju un darba devēju aptauju dati. Liecība par nepietiekošu informāciju par cietumu sistēmas darbu ir jautājums par to darba vērtējumu. Šajā jautājumā gandrīz visos novērtēšanai piedāvātajos darbības virzienos ievērojama iedzīvotāju un darba devēju daļa ir izvēlējusies atbildi "Grūti pateikt" (skat. 10. attēlu).

Piemēram, pat 52,8% darba devēju un 41,7% iedzīvotāju nav spējuši paust viedokli, vai cietumu sistēma palīdz ieslodzītajiem iegūt dzīvei sabiedrībā noderīgas prasmes, 51,9% darba devēju un 46,3% iedzīvotāju nav snieguši vērtējumu par cietumu sistēmas spēju palīdzēt ieslodzītajiem sagatavoties izešanai no cietuma. Tomēr salīdzinoši mazāk respondentu atbildi "Grūti pateikt" ir izvēlējušies jautājumā par cietumu sistēmas spēju nodrošināt sabiedrības drošību. Šo atbildi izvēlējušies tikai 27,4% darba devēju un 26,8% iedzīvotāju.

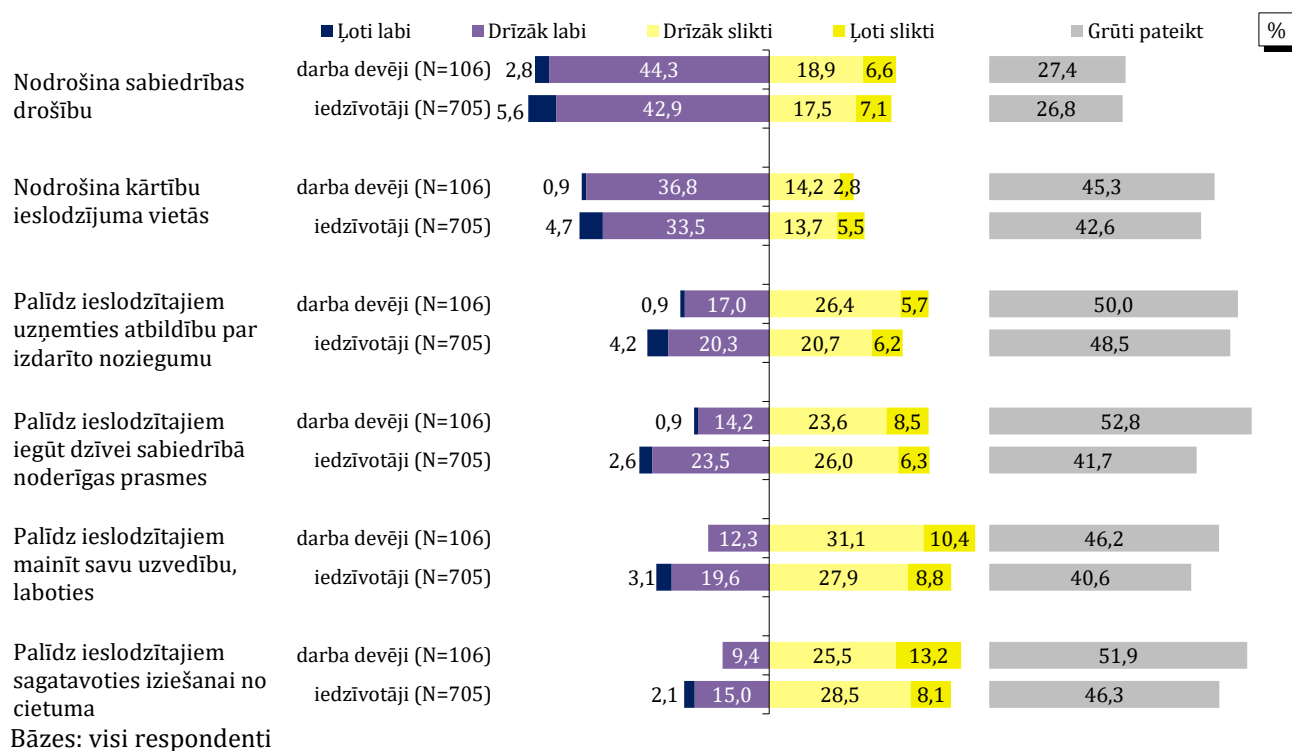
Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju un darba devēju viedokļos

Salīdzinot iedzīvotāju un darba devēju viedokļus, iespējams secināt, ka darba devēji ir mazāk pozitīvi nekā iedzīvotāji jautājumos, kas skar cietumu sistēmas veikto resocializācijas darbu un tā rezultātus (skat. 10. attēls).

Piemēram, 26,1% iedzīvotāju, bet tikai 15% darba devēju uzskata, ka Latvijas cietumu sistēma ļoti labi vai drīzāk labi palīdz ieslodzītajiem iegūt dzīvei sabiedrībā noderīgas prasmes, 22,7% iedzīvotāju, bet tikai 12,3% darba devēju uzskata, ka tā palīdz ieslodzītajiem mainīt savu uzvedību, laboties. Turklāt nav neviena darba devēja, kas uzskatītu, ka ar šo uzdevumu cietumu sistēma tiek galā ļoti labi. Daudz vienotāki un pozitīvāki ir viedokļi par cietumu sistēmas spēju tikt galā ar drošību un kārtību. Šajos jautājumos iedzīvotāju un darba devēju viedokļi neatšķiras. Gandrīz 50% respondentu cietumu sistēmas darbu sabiedrības drošības nodrošināšanā vērtā kā ļoti vai drīzāk labu.

Jāatgādina, ka IeVP vīzija “Laikmetīgi cietumi drošākai sabiedrībai” akcentē tieši drošības aspektu, tikai netiešā veidā sevī ietverot arī resocializācijas darba ieguldījumu drošākas sabiedrības veidošanā, t.i., var uzskatīt, ka šis vēstījums ir sasniedzis iedzīvotājus veiksmīgi. Savukārt IeVP misija: “Izpildām sodu, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt socializētiem pilsoņiem” ārējā komunikācijā, iespējams, netiek akcentēts pilnvērtīgi, tāpēc iedzīvotājus nav sasniedzis.

10. attēls. Lūdzu, novērtējiet, cik labi vai slikti, Jūsaprāt, šobrīd Latvijas cietumu sistēma veic šādus uzdevumus? Darba devēju un iedzīvotāju viedoklis. (Tiek sniegts vērtējums par katru apgalvojumu.)

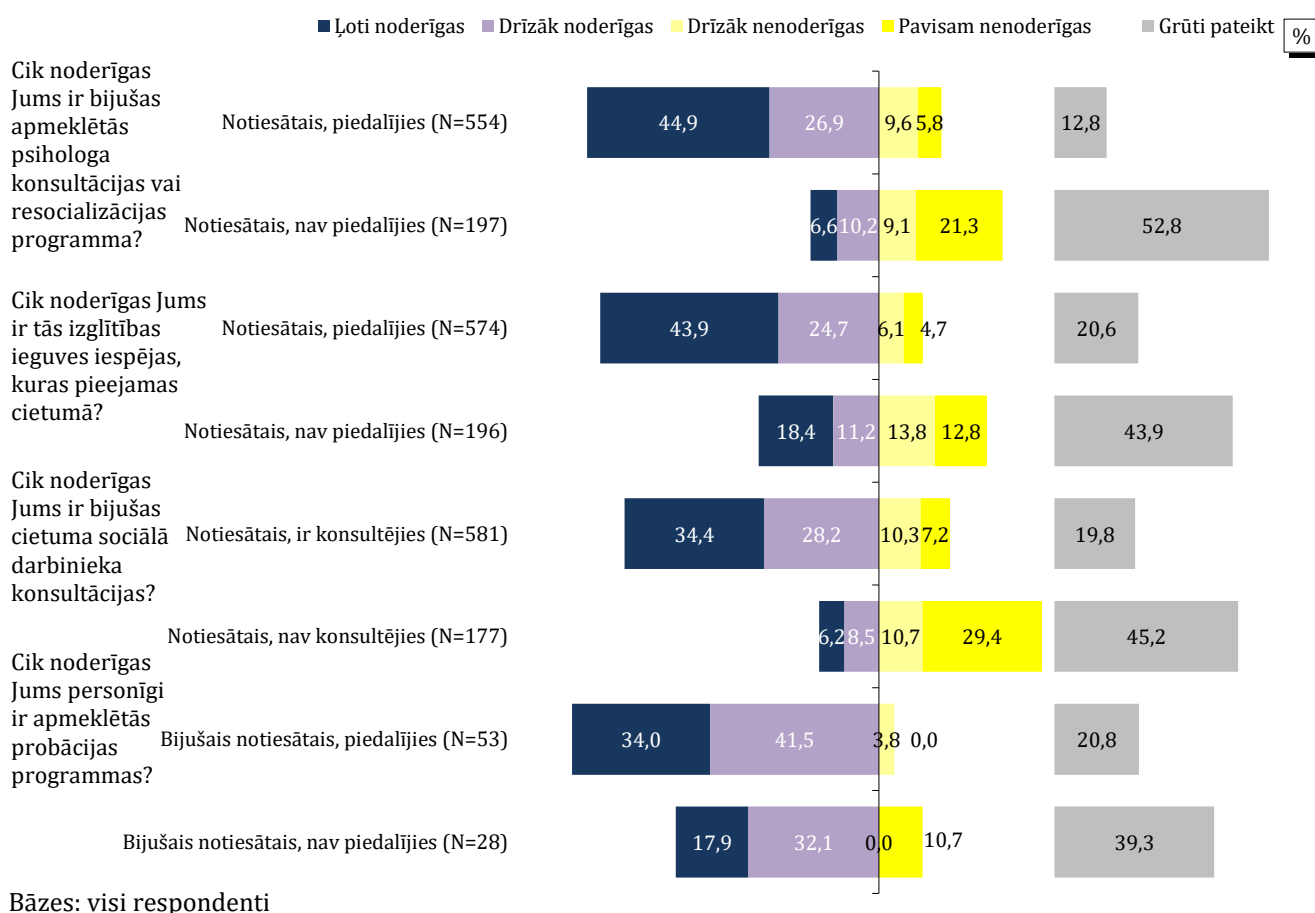
Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Bijušo un esošo notiesāto viedokļi par korekcijas dienestu darbu

Lai gan tikai 26,1% iedzīvotāju un tikai 15% darba devēju uzskata, ka Latvijas cietumu sistēma ļoti labi vai drīzāk labi palīdz ieslodzītajiem iegūt dzīvei sabiedrībā noderīgas prasmes, notiesātie izglītības iespējas, resocializācijas programmas, brīvā laika pavadīšanas iespējas ieslodzījuma vietā un dalību resocializācijas programmās pēc atbrīvošanās vērtē kā noderīgas.

Atšķirībā no iedzīvotāju un darba devēju aptaujām notiesātajiem un bijušajiem notiesātajiem tika uzdoti jautājumi par konkrētu resocializācijas pasākumu – psihologa konsultācijas vai resocializācijas programmas, izglītības ieguves iespēju, cietuma sociālā darbinieka konsultāciju un probācijas programmu – noderīgumu viņam personīgi (11. attēls). Kopumā redzams, ka notiesātie, kuri ir piedalījušies katrā no nosauktajiem pasākumiem, tos vērtē galvenokārt kā ļoti noderīgus vai drīzāk noderīgus. Salīdzinot notiesāto un bijušo notiesāto viedokļus, redzams, ka gadījumā, ja notiesātais nav izmantojis attiecīgo resocializācijas pasākumu, pusē gadījumu nevar novērtēt to noderīgumu ("Grūti pateikt") vai tiecas vērtēt drīzāk negatīvi. Savukārt bijušie notiesātie probācijas programmas tiecas vērtēt pozitīvāk pat tad, ja nav tajās piedalījušies.

11. attēls. Notiesātie: Kopumā, cik noderīgas Jums personīgi ir tās izglītības ieguves iespējas, kuras pieejamas cietumā? Kopumā, cik noderīgas Jums personīgi ir bijušas cietuma sociālā darbinieka konsultācijas? Kopumā, cik noderīgas Jums personīgi ir bijušas apmeklētās psihologa konsultācijas vai resocializācijas programma? Bijušie notiesātie: Kopumā, cik noderīgas Jums personīgi ir apmeklētās probācijas programmas? (Tiek sniegts vērtējums par katru veidu.)

Avots: BISS 11.2018.

Kopumā visnoderīgākās notiesātajiem bijušas apmeklētās psihologa konsultācijas vai resocializācijas programmas, piemēram, "Stresa mazināšanas programma", "Motivācijas programma", "Dzīves skolas programma" un citas programmas (skat. 11. attēls). Tās par ļoti noderīgām atzina 44,9% notiesāto, kas bija piedalījušies programmā, un vēl 26,9% notiesāto tās atzina par drīzāk noderīgām. Psihologa konsultācijas un resocializācijas programmas atzinīgāk vērtē sievietes (58,2% ļoti noderīgas un 19,0% - drīzāk noderīgas) nekā vīrieši (32,1% - ļoti noderīgas un 22,7% - drīzāk noderīgas). Jānorāda, ka šādas programmas pēdējā gada laikā apmeklējuši 53,9% notiesāto un 17,1% bija tās apmeklējuši agrāk. Personas, kuru brīvības atņemšanas termiņš bijis īsāks par vienu gadu, psihologa konsultācijas vai resocializācijas programmas apmeklējuši ievērojami retāk – kopumā 43,7%. Redzams, ka notiesātie, kuri nav apmeklējuši psihologa konsultācijas, kā arī nav piedalījušies resocializācijas programmās, tiecās tās vērtēt pretrunīgi – 16,8% tās vērtēja kā ļoti vai drīzāk noderīgas un 30,4% - kā drīzāk vai pavisam nenoderīgas, 52,8% - grūti pateikt.

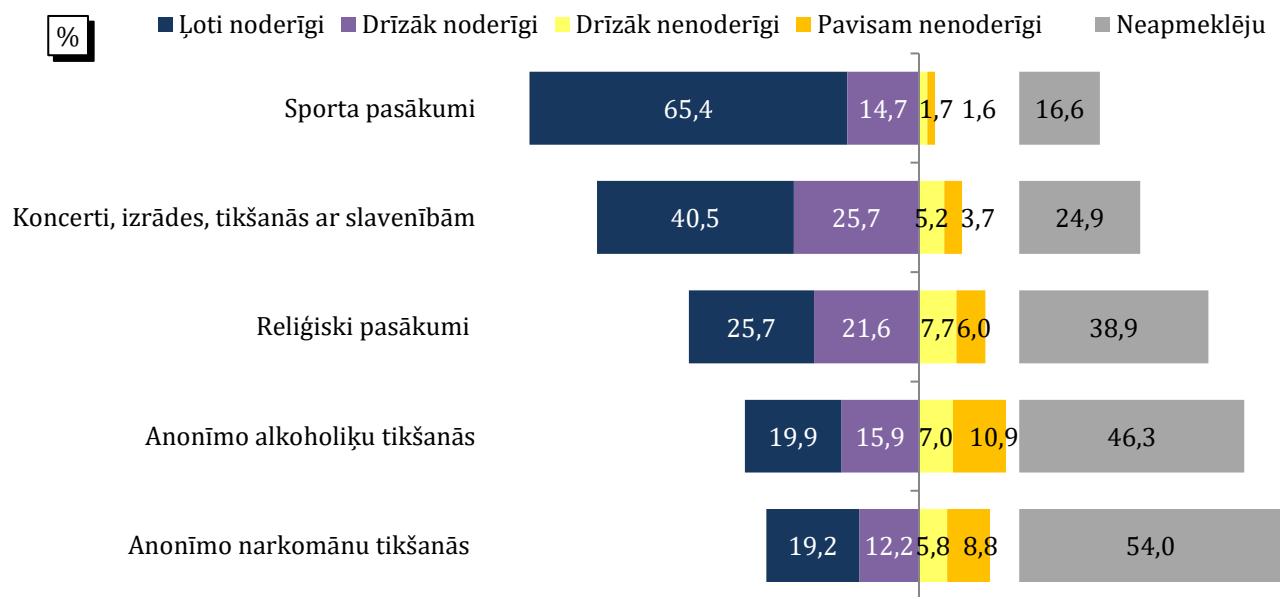
Nākamās notiesātajiem noderīgākās ir izglītības ieguves iespējas cietumos. Ja notiesātais bija piedalījies kādā no vispārējās vai profesionālās izglītības programmām, tad 43,9% tās vērtēja kā ļoti noderīgas un 24,7% - kā drīzāk noderīgas. Ja izglītības programmas notiesātais nebija apmeklējis, tad visbiežāk viņš atbildēja "Grūti pateikt", tomēr gadījumā, ja notiesātajam bija konkrēts viedoklis, tad pozitīvo vērtējumu īpatsvars pārsniedza kritisko vērtējumu īpatsvaru. Salīdzinot izglītības iespēju, kas pieejamas cietumā, lietderīguma vērtējumu, parādās atšķirības vairākās sociāli demogrāfiskajās grupās – pēc tautības, dzimuma, vecuma un piespriešot sodā termiņa. Notiesātie ar dzimto krievu valodu vērtē izglītības iespējas kā noderīgākas nekā notiesātie ar dzimto latviešu valodu. Par ļoti noderīgām un drīzāk noderīgām tās vērtē 37,8% un 28,3% notiesātie, kuriem dzimtā valoda ir krievu (latviešu attiecīgi 35,7% un 14,9%). Sievietes biežāk nekā vīrieši atzīst izglītības ieguves iespējas cietumā kā ļoti noderīgas – attiecīgi šādi vērtējumu sniegušas 51,9% sieviešu un 35,7% vīriešu. Kā ļoti noderīgas nodarbības cietumā biežāk atzīst notiesātie 16-29 gadu un 30-39 gadu vecumā, salīdzinot ar gados vecākiem notiesātajiem – attiecīgi 40,1% notiesātie 16-29 gadu un 40,9% 30-39 gadu vecumā uzskata izglītības ieguvi kā ļoti noderīgu. Tāpat nodarbību lietderīguma vērtējums ir augstāks, ja notiesātajiem piespriešot ilgāks brīvības atņemšanas termiņš – ja nodarbības par ļoti noderīgām atzīst 25,9% notiesāto ar brīvības atņemšanas termiņu līdz vienam gadam, tad gadījumā, ja soda termiņš pārsniedz sešus gadus, nodarbības par ļoti noderīgām atzīst 42,6% aptaujāto.

Jānorāda, ka ieslodzītajiem tika lūgts pamatot arī, kāpēc viņi izvēlējušies iegūt vispārējo vai profesionālo izglītību cietumā. Aptuveni puse (48,2%) ieslodzīto norāda, ka izglītību iegūst, lai iegūtu jaunu profesiju vai prasmes. 36,3% uzskata, ka izglītība palīdzēs iegūt darbu, iznākot no cietuma un 35,3% vēlas iegūt izglītību apliecinošu dokumentu, ko uzrādīt potenciālajam darba devējam. Tādējādi redzams, ka ieslodzīto mērķi ir saistīti ar viņu nākotnes iecerēm integrēties darba tirgū.

Cietuma sociālā darbinieka konsultāciju noderīgumu notiesātie vērtē nedaudz zemāk. Tās par ļoti noderīgām atzina 34,4% par drīzāk noderīgām – 28,2% notiesāto, kas bija konsultējušies vai sadarbojušies ar cietuma sociālo darbinieku. Ja notiesātie nebija sadarbojušies ar cietuma sociālo darbinieku, visbiežāk (45,2%) atbildēja „grūti pateikt” vai arī uzskatīja, ka tas ir drīzāk vai pavisam nenoderīgi (40,1%). Salīdzinot atbilžu sadalījumu sociāli demogrāfiskajās grupās, statistiski nozīmīgas atšķirības ir konstatētas tikai dzimuma griezumā. Sievietes sociālā darbinieka konsultācijas vērtē kā noderīgākas nekā vīrieši (ļoti noderīgas – 41,8%, drīzāk noderīgas – 26,6%, vīrieši attiecīgi 26,1% un 23,7%).

Savukārt vairums bijušo notiesāto, kuri piedalījušies kādā no probācijas programmām, atrodoties VPD uzraudzībā (piemēram, par emociju menedžmentu, motivāciju izmaiņām u.tml.), šīs probācijas programmas vērtēja pozitīvi – 34,0% atzina tās par ļoti noderīgām un 41,5% drīzāk noderīgām. Bijušie notiesātie, kuri nebija piedalījušies probācijas programmās, parasti (39,3%) norādīja “Grūti pateikt”, savukārt tie, kuriem bija konkrēts viedoklis, arī tās atzina par drīzāk noderīgām.

12. attēls. Notiesātie: Kopumā, cik noderīgi Jums personīgi ir dažādi brīvā laika pasākumi, kas pieejami cietumā? (Tiek sniegts vērtējums par katru atbilžu variantu.)

Bāze: visi respondenti, kuri sniedza konkrētu atbildi

Avots: BISS 11.2018

Aplūkojot atsevišķi brīvā laika pavadīšanas iespēju ieslodzījumā vērtējumu (skat. 12. attēls), redzams, ka notiesātie par visnoderīgākajiem atzīst sporta pasākumus (65,4% - ļoti noderīgi un 14,7% - drīzāk noderīgi), koncertus, izrādes un tikšanās ar slavenībām (40,5% - ļoti noderīgi un 35,7% - drīzāk noderīgi) un reliģiskos pasākumus (25,7% - ļoti noderīgi un 21,6% - drīzāk noderīgi). Anonīmo alkoholiķu tikšanās un anonīmo narkomānu tikšanās nav apmeklējuši attiecīgi 46,3% un 54,0% aptaujāto notiesāto, savukārt pārējo vērtējumā nelielu pārsvaru gūst ļoti vai drīzāk noderīgi vērtējums.

Aplūkojot iepriekš minēto brīvā laika pavadīšanas pasākumu vērtējumu sociāli demogrāfiskajās grupās, redzams, ka sporta pasākumu lietderīguma vērtējumā pastāv atšķirības dzimuma un vecuma griezumā. Sporta pasākumus par ļoti noderīgiem biežāk atzīst vīrieši nekā sievietes (attiecīgi 66,9% un 51,4%) un gados jaunāki nekā gados vecāki notiesātie (attiecīgi 72,1% 16-26 gadus veci, 64,8% 30-39 gadus veci, 63,3% 40-49 gadus veci un 52,8% 50 un vairāk gadus veci notiesātie).

Koncertu, izrāžu un tikšanās ar slavenībām noderīguma vērtējumā savukārt pastāv atšķirības dzimuma un dzimtās valodas griezumā. Šos brīvā laika pavadīšanas pasākumus biežāk par ļoti lietderīgiem atzīst sievietes nekā vīrieši (attiecīgi 64,0% un 37,8%), kā arī notiesātie ar dzimto latviešu valodu (45,4% pret 36,2% notiesātajiem ar dzimto krievu valodu). Arī reliģisko pasākumu, anonīmo alkoholiķu tikšanās un anonīmo narkomānu tikšanās noderīguma

vērtējumā statistiski nozīmīgas atšķirības vērojamas tikai dzimuma griezumā – sievietes tos kā ļoti noderīgus vērtē ievērojami biežāk. Reliģiskos pasākumus kā ļoti noderīgus vērtē 51,9% sievietes un 22,5% vīriešu, anonīmo alkoholiķu tikšanās attiecīgi – 34,2% un 18,2%, un anonīmo narkomānu tikšanās kā ļoti noderīgas atzīst attiecīgi 40,0% sieviešu un 16,9% vīriešu.

Aplūkojot cietumā organizētās aktivitātes kopumā, notiesātajiem tika lūgts novērtēt, kā tās ir mainījušās, salīdzinot ar laiku pirms četriem gadiem. 33,2% notiesāto norāda, ka tās ir uzlabojušās, 13,1% uzskata, ka tās ir palikušas nemainīgas, 7,7% norāda, ka tās ir pasliktinājušās un 46,1% atbildējuši “Grūti pateikt”. Notiesātās personas, kurām ir lielāks brīvības atņemšanas soda termiņš, biežāk atzīmējušas, ka cietumā organizētās aktivitātes kopumā ir uzlabojušās: ieslodzītie ar soda izciešanas termiņu seši un vairāk gadi (36,8%), 4 līdz 5 gadi (37,0%), 1 līdz 3 gadi (27,6%) un līdz vienam gadam 26,3%. Šis rezultāts vērtējams kā likumsakarīgs, jo, komunikācijā ar intervētāju notiesātie ar īsākiem soda termiņiem bieži norādīja, ka nevar spriest par notikušajām izmaiņām.

3.2. Secinājumi un rekomendācijas

Secinājums	Rekomendācija	Adresāts
Gan intervijas, gan aptaujas liecina, ka iedzīvotājiem, darba devējiem, kā arī pakalpojumu sniedzējiem trūkst informācijas par ieslodzījumu vietās un pēc atbrīvošanās notiekošo darbu, sniegtajiem pakalpojumiem resocializācijas jomā. Gandrīz puse no iedzīvotājiem un darba devējiem ir izvēlējušies atbildi “Grūti pateikt”, kad tie tika lūgti vērtēt cietumu sistēmas darbu resocializācijas jomā.	Komunikācijā ieteicams radīt konkrētu, brīvi pieejamu informāciju par korekcijas dienestu darbu, ieslodzījumu vietu sadzīves apstākļiem, ieslodzīto apmācībām, nodarbībām, nodarbinātību, ģimenes dienām u.tml., tajā skaitā sniegt statistikas datus par ieslodzīto un atbrīvoto skaitu, probācijas klientu skaitu u.tml., tā parādot darba apjomu.	IeVP, VPD, NVA
IeVP vīzija “Laikmetīgi cietumi drošākai sabiedrībai” akcentē tieši drošības aspektu, tikai netiešā veidā sevī ietverot arī resocializācijas darba ieguldījumu drošākas sabiedrības veidošanā.	Lai komunikācijā izceltu tieši resocializācijas darba nozīmi, ieteicams apsvērt iespēju ārējā komunikācijā akcentēt iekļaut arī IeVP misiju “Izpildām sodu, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt socializētiem pilsoņiem” skaidrojošus vēstījumus, kas raksturo ieslodzījuma laiku kā iespēju laboties, mainīties, pārvērtēt dzīvi.	IeVP, VPD
Notiesātie pozitīvi atsaucas par izglītības, brīvā laika pavadīšanas iespējām un resocializācijas programmām, kas pieejamas ieslodzījuma vietās. Trešdaļa notiesāto uzskata, ka pēdējo četru gadu laikā cietumos pieejamās aktivitātes ir uzlabojušās.	Komunikācijā ar iedzīvotājiem un darba devējiem ieteicams parādīt notiesāto pozitīvo attieksmi pret ieslodzījuma vietās piedāvātajām izglītības, brīvā laika pavadīšanas un resocializācijas iespējām, radot iespēju pārlicināties par veiktā darba saturu un nozīmīgumu sabiedrības drošības uzlabošanā.	IeVP
Lai gan tikai neliels skaits darba devēju un iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas cietumu sistēma palīdz ieslodzītajiem iegūt dzīvei sabiedrībā noderīgas prasmes, gandrīz 60 % ieslodzītie	Komunikācijā ieteicams radīt konkrētu, brīvi pieejamu informāciju par korekcijas dienestu darbu, ieslodzījumu vietu sadzīves apstākļiem, ieslodzīto apmācībām, nodarbībām, nodarbinātību,	IeVP, VPD, NVA

izglītības ieguves iespējas cietumā vērtē kā noderīgas.	ģimenes dienām u.tml., tajā skaitā uzsvērt, ka ieslodzītie apgūst profesiju, lai varētu integrēties darba tirgū pēc atbrīvošanās.	
---	---	--

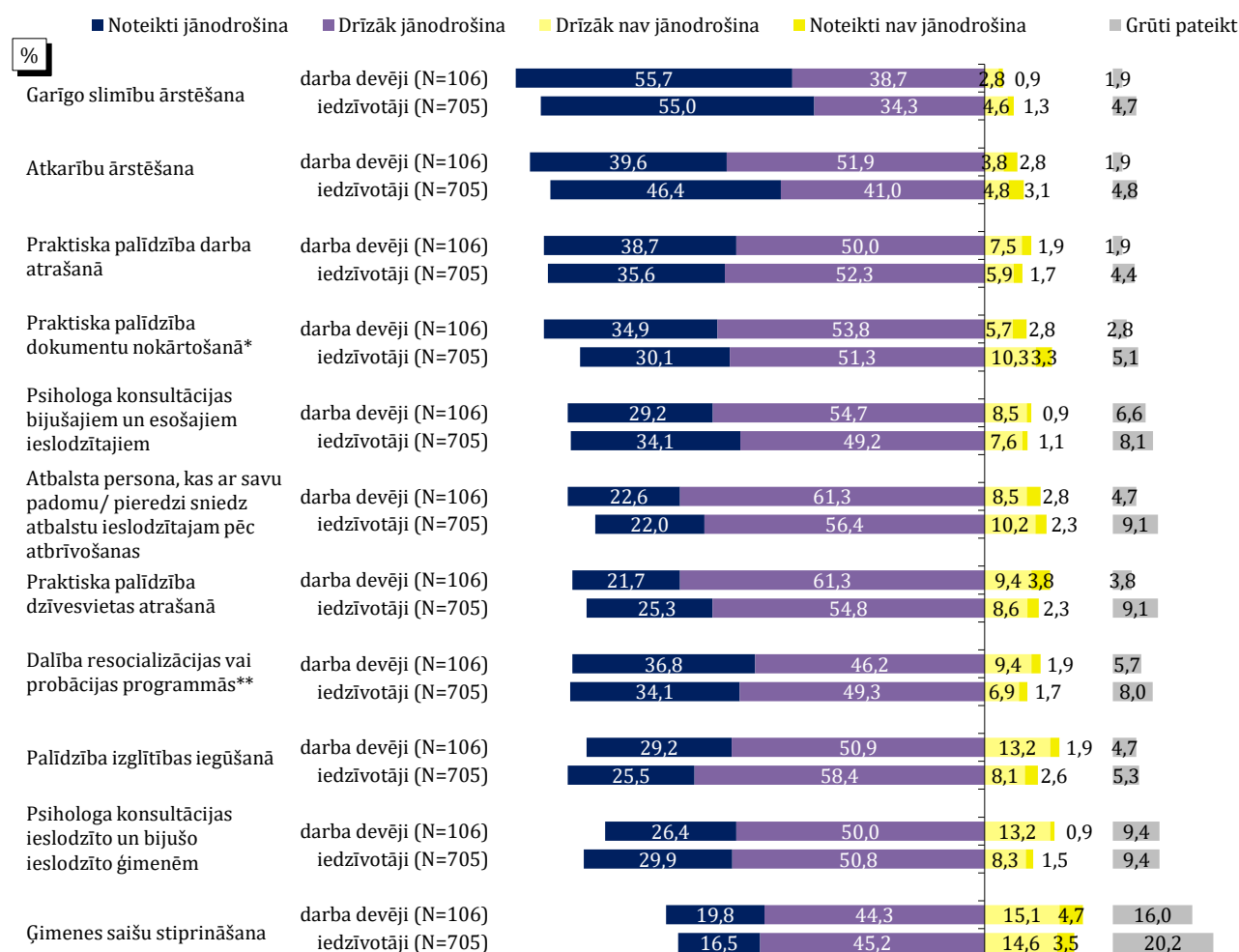
4. PRIEKŠSTATI PAR NEPIECIEŠAMO ATBALSTU ESOŠAJIEM UN BIJUŠAJIEM IESLODZĪTAJIEM

4.1. Datu analīze

Kopīgais un atšķirīgais iedzīvotāju, darba devēju, bijušo un esošo notiesāto viedokļos

Analizējot iedzīvotāju un darba devēju atbildes jautājumā par esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem nepieciešamajiem palīdzības veidiem, lai tie spētu atgriezties sabiedrībā, nav vērojamas statistiski nozīmīgas atšķirības šo grupu viedokļos (skat. 13. attēls). Gan darba devēji, gan iedzīvotāji visus aptaujā minētos palīdzības veidus uzskata par nepieciešamiem. Turklāt nav vērojamas būtiskas atšķirības dažādo palīdzības veidu vērtējumu rangā. Jāatzīmē, ka gan darba devēji, gan iedzīvotāji visretāk (lai arī kopumā tik un tā ļoti nozīmīga daļa) atzīmējuši nepieciešamību sniegt atbalstu bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem ģimenes saišu stiprināšanā (64,1% darba devēju, un 61,7% iedzīvotāju), savukārt vislielāko atbalstu abas grupas paudušas garīgo slimību ārstēšanai (94,4% darba devēji, 89,3% iedzīvotāji) un atbalsta sniegšanu atkarību ārstēšanai (91,5% darba devēji, 87,4% iedzīvotāju).

13. attēls. Lūdzu, atzīmējiet, kuri no zemāk minētajiem palīdzības veidiem, Jūsaprāt, būtu visnepieciešamākie, lai palīdzētu esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem atgriezties sabiedrībā? (Tiek sniegts vērtējums par katru palīdzības veidu.)

Bāzes: visi respondenti

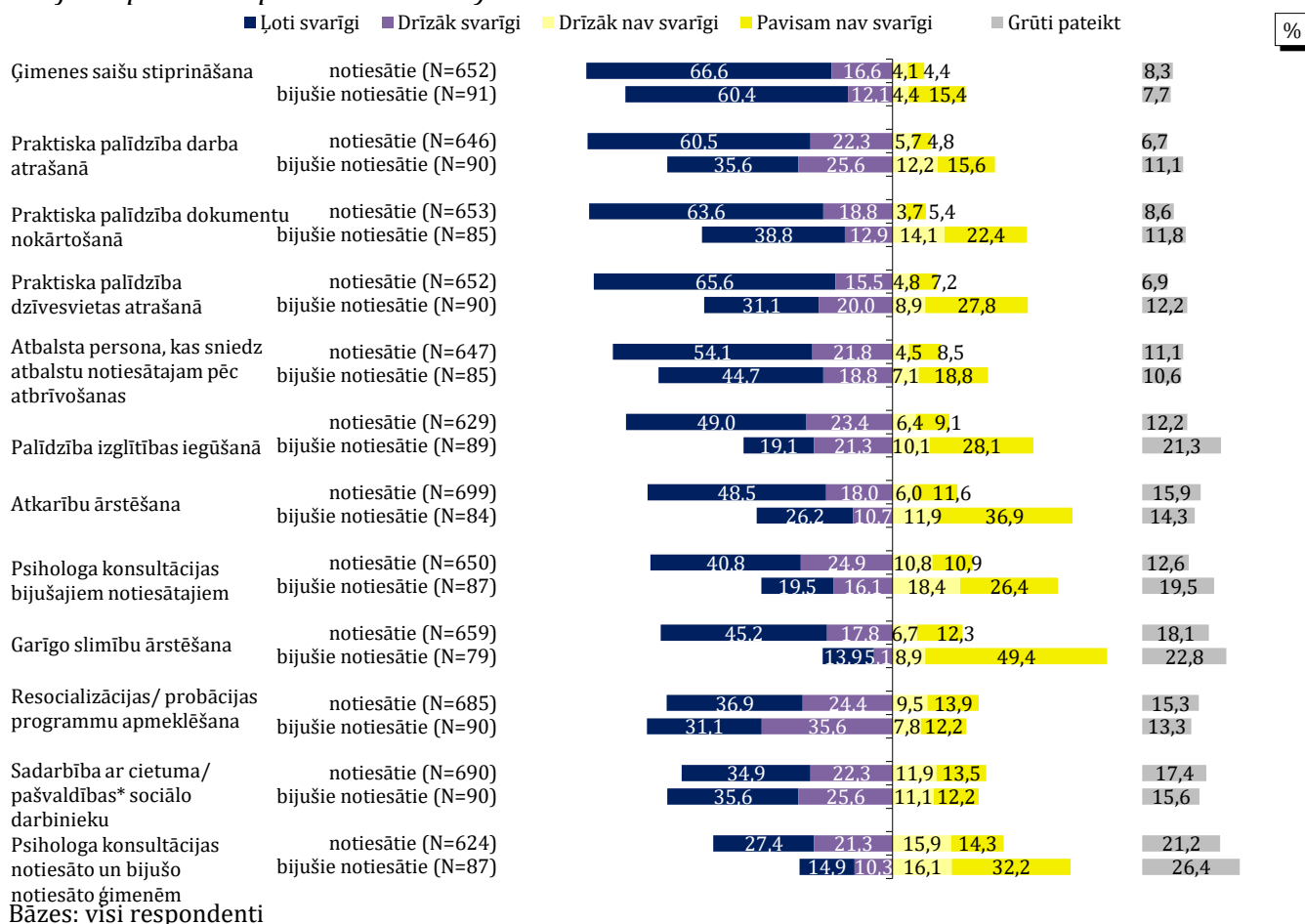
Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Savukārt, salīdzinot esošo un bijušo notiesāto viedokļus par nepieciešamajiem palīdzības veidiem (skat. 14. attēls), redzams, ka to viedoklis būtiski atšķiras no iedzīvotāju un darba devēju priekšstatiem. Pirmkārt, ģimenes saišu stiprināšana notiesāto un bijušo notiesāto vērtējumā ir visnozīmīgākais atbalsts, lai notiesātie varētu atgriezties sabiedrībā. To kā "Ļoti svarīgu" atzīst 66,6% esošo un 60,4% bijušo notiesāto. Savukārt tikai 19,8% darba devēji un 16,5% iedzīvotāji uzskata, ka ieslodzītajiem jāpalīdz stiprināt ģimenes saites. Kopumā tikai 8,5% esošie un 19,8% bijušie notiesātie uzskata, ka ģimenes saišu stiprināšana nav svarīga, salīdzinājumā ar iedzīvotājiem, kuri 18,1% gadījumu un darba devējiem, kuri 19,8% gadījumu uzskata, ka šāda palīdzība nav jānodrošina.

Otrkārt, pastāv viedokļa atšķirības saistībā ar atkarību un garīgo slimību ārstēšanu. 55,7% darba devēji un 55% iedzīvotāji uzskata, ka ir noteikti jānodrošina garīgo slimību ārstēšana. Taču tikai 45,2% esošie notiesātie uzskata, ka tas ir ļoti svarīgi. Par vismazāk svarīgu to uzskata bijušie notiesātie (13,9%). Attiecībā uz atkarību ārstēšanu, darba devēji un iedzīvotāji uzskata, ka tā ir nepieciešamāka palīdzība nekā to uzskata notiesātie. 39,6% darba devēji un 46,4% iedzīvotāji

uzskata, ka noteikti ir jānodrošina atkarību ārstēšana. Esošie notiesātie tā uzskata 48,5% gadījumā un vismazāk tā uzskata bijušie notiesātie – 26,2%.

14. attēls. Notiesātie: Lūdzu, atzīmējiet, par katru zemāk minēto palīdzības veidu, cik, Jūsaprāt, tas ir svarīgs, lai notiesātie varētu atgriezties sabiedrībā? Bijušie notiesātie: Lūdzu, atzīmējiet, cik svarīgi Jums bija zemāk minētie palīdzības veidi, lai varētu atgriezties sabiedrībā? (Tiek sniegts vērtējums par katru palīdzības veidu.)

Avots: BISS 11.2018.

Salīdzinot atbildes starp esošajiem un bijušajiem notiesātajiem, var secināt, ka atbildes ir atšķirīgas vairākos gadījumos. Tajos, kas jau minēti iepriekš, salīdzinot ar iedzīvotājiem un darba devējiem – garīgo slimību un atkarību ārstēšana. Atšķirīgi viedokļi pastāv arī atbildēs attiecībā uz praktiskas palīdzības sniegšanu dažādās dzīves jomās un uz psihologa konsultācijām.

Praktiska palīdzība darba atrašanā kopumā būtu svarīga 82,8% esošajiem notiesātajiem un 61,2% bijušajiem notiesātajiem. Tāpat bijušajiem notiesātajiem, salīdzinot ar esošajiem notiesātajiem, mazāk svarīga liekas praktiska palīdzība dokumentu kārtošanā vai dzīvesvietas atrašanā, ņemot vērā, ka vairums aptaujāto bijušo notiesāto ir personas, kas saņēmuši pirmstermiņa atbrīvošanu, tādējādi viņiem ir vairāk resursu atgriezties sabiedrībā. Palīdzība dokumentu kārtošanā kopumā svarīga šķiet 82,4% esošajiem un 51,7% bijušajiem notiesātajiem. Praktiska palīdzība dzīvesvietas jautājumā kā svarīgu vērtē 81,1% esošie un 51,1% bijušie notiesātie.

Psihologa konsultācijas bijušajiem notiesātajiem par svarīgām kopumā vērtē vairāk nekā puse esošie notiesātie (65,7%) un 35,6% bijušie notiesātie. Psihologa konsultācijas notiesāto un bijušo notiesāto ģimenēm svarīgākas šķiet esošajiem notiesātajiem (svarīgi kopumā 48,7%), nekā bijušajiem notiesātajiem (25,2%).

Aplūkojot esošo notiesāto atbildes dažādos demogrāfiskos griezumos, redzams, ka gados jaunāki notiesātie atkarību ārstēšanu vērtē kā svarīgāku, nekā tie, kuri ir gados vecāki. Atkarību ārstēšanu par ļoti svarīgu uzskata 56,1% notiesātie vecuma grupā 16-29 gadi un 35% tie, kuriem ir 50 un vairāk gadi. Arī sievietes biežāk nekā vīrieši uzskata, ka atkarību ārstēšana ir ļoti svarīga (attiecīgi – 63,5% un 46,7%).

Arī garīgo slimību ārstēšanu par svarīgāku uzskata tie notiesātie, kuri ir jaunāki. Ļoti svarīga tā šķiet 52,6% vecumā no 16 līdz 29 gadiem un 33,8% vecuma grupā, kuriem ir 50 gadi un vecāki. Garīgo slimību ārstēšanu kā ļoti svarīgu vērtē notiesātie ar augstāko izglītību (60,7%) nekā tie, kuriem ir vidējā izglītība (46%) vai arodizglītība (44,2%).

Attiecībā uz psihologa konsultācijām, sievietes tās vērtē kā svarīgākas nekā vīrieši (ļoti svarīgi attiecīgi 49,3% un 39,7%). Notiesātie, kuri ir atkārtoti bijuši ieslodzījumā 6 vai vairāk reizes, šādas konsultācijas uzskata par ļoti svarīgām 51,5% un arī tie, kuri pirms notiesāšanas dzīvojuši laukos (48,3%). Psihologa konsultācijas par mazāk svarīgām vērtē notiesātie vecuma grupā 50 un vairāk gadi (pavisam nav svarīgi – 22,2%).

Psihologa konsultācijas notiesāto un bijušo notiesāto ģimenēm par ļoti svarīgām uzskata notiesātie ar nepabeigtu augstāko vai augstāko izglītību (36,8%), tie, kuri pirms notiesāšanas dzīvojuši laukos (32,1%), un tie, kuri ir pensijā (36,7%). Par pavisam nesvarīgām tās uzskata bezdarbnieki (22,7%) un respondenti, kuri dzīvojuši citās pilsētās (24%).

Ģimenes saišu stiprināšanu par ļoti svarīgu biežāk uzskata sievietes (72,5%), nekā vīrieši (65,9%). Ļoti svarīgi to vērtē notiesātie vecumā 40-49 gadi (70,4%) salīdzinājumā ar tiem, kuriem ir 50 un vairāk gadi – 57,7%. Ir redzamas atšķirības atbilžu sadalījumā starp notiesātajiem, kuriem ar atšķirīgu dzimto valodu. Ģimenes saišu stiprināšanu par ļoti svarīgu uzskata 73,3%, kuriem dzimtā valoda ir latviešu un 59% – krievu.

Pakalpojumu sniedzēju iespējas sekmēt bijušo ieslodzīto integrēšanos sabiedrībā un darba tirgū

Pašvaldību sociālo dienestu darbinieki ir vieni no potenciāli būtiskiem atbalsta punktiem bijušajiem ieslodzītajiem, diemžēl šobrīd sociālie darbinieki lielākoties ir maz informēti par ieslodzījuma vietās notiekošo resocializācijas darbu, attiecīgi nevar pilnvērtīgi turpināt darbu ar bijušo ieslodzīto. Pašvaldības norāda, ka, lai tās spētu pilnvērtīgāk veikt savu darbu, būtu vērtīgi, ja, informējot par personu, kas atbrīvojas, IeVP pašvaldības informētu arī par šī cilvēka vajadzībām, kas trūkst, kas nepieciešams, kādi pašvaldības pakalpojumi tam varētu noderēt.

Aptaujātās pašvaldības demonstrē atšķirīgu pieeju jautājumos, kas saistīti ar bijušo ieslodzīto dzīvesvietas risinājumiem. Ir pašvaldības, kas bijušajiem ieslodzītajiem piedāvā dzīvojamo platību kopmītņu tipa ēkās, kurās tiek izmitināti visi pašvaldības iedzīvotāji, kam ir bijušas problēmas ar likumu, īres maksas nemaksāšanu u.tml. Kā atzīst resocializācijas centra pārstāvis,

tiem ir nācies pieņemt bijušos ieslodzītos resocializācijas centrā, lai tiem nebūtu jādodas uz šāda tipa dzīves vietu, ko ierādījusi pašvaldība, lai novērstu atkārtotu noziegumu izdarīšanu.

Tā kā pašvaldības sociālais dienests ir viena no institūcijām, kura var sniegt atbalstu bijušajiem notiesātajiem integrēties sabiedrībā, tajā ir vērsušies 50,5% bijušie notiesātie, un 49,5% nav vērsušies pašvaldības sociālajā dienestā pēc palīdzības. Tie cilvēki, kuri pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma ir vērsušies sociālajā dienestā, visbiežāk (66%) ir to darījuši, lai iesniegtu dokumentus trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes (personas) statusa iegūšanai un pabalsta saņemšanai (61,7%). Nedaudz vairāk kā trešā daļa (36,2%) ir vērsušies, lai saņemtu pārtikas pakas, brīvpusdienas bērniem u.tml. Visretāk respondenti sociālajā dienestā ir vērsušies šādos jautājumos – bērnu uzvedības problēmu risināšana (2,1%) un palīdzības saņemšanai atkarību problēmu risināšanā (4,3%).

6,4% bijušo notiesāto, ir vērsušies sociālajā dienestā saistībā ar mājokļa jautājumiem, un respondenti norādījuši, ar kādām grūtībām viņi saskārušies, meklējot dzīvesvietu. Vairāk nekā puse (55%) norāda, ka lielākās grūtības sagādā ilgā gaidīšana, kamēr pašvaldība izskata dokumentus saistībā ar mājokli. 30% respondenti norāda, ka pašvaldībai nav brīvu mājokļu, ko varētu piešķirt. Ja arī pašvaldībai ir iespējas dot mājokli, tas esot sliktā stāvoklī (20%). Vēl viena problēma ir saistībā ar pagaidu mājokļa atrašanu, kamēr bijušais notiesātais gaida pastāvīga mājokļa piešķiršanu. Pagaidu mājokļa neesamība ir bijusi problēma 20% gadījumos.

Tā kā ne visi cilvēki pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vērsušies sociālajā dienestā, respondentiem tika lūgts pamatot, kāpēc viņi nevērsās sociālajā dienestā. Visbiežāk respondenti paskaidrojuši, ka nav bijusi šāda vajadzība (44,7%). Gandrīz trešā daļa (28,9%) norādīja, ka nevēlas saistīties ar pašvaldības iestādēm. 15,8% respondenti nezina, vai viņiem pienāktos palīdzība, bet 13,2% nepatīk sociālā dienesta darbinieku izturēšanās. 10,5% ir apmetušies dzīvot citā pašvaldībā, nekā ir deklarēti, līdz ar to viņiem piešķirt palīdzību ir sarežģītāk, bet 5,3% apgalvo, ka nezina, kur atrodas viņu konkrētās pašvaldības sociālais dienests.

Latvijā darbojas arī nevalstiskās organizācijas, kas palīdz esošajiem un bijušajiem notiesātajiem tikt galā ar atkarības problēmām, risināt ikdienas jautājumus, nodrošina dzīvesvietu, palīdz atrast darbu. Bijušo notiesāto aptaujas ietvaros tika vaicāts, vai respondents ir izmantojis to pakalpojumus. Vairāk nekā puse (67,0%) bijušie notiesātie nav piedalījušies dažādu NVO pasākumos vai izmantojuši viņu pakalpojumus. 20,2% ir bijusi pieredze ar NVO un 12,8% nevarēja atbildēt uz šo jautājumu. Šo NVO pakalpojumu lietderīgumu vērtējumā 50,6% bija grūti atbildēt uz šo jautājumu, jo nebija piedalījušies NVO pasākumos. 17,2% NVO pasākumus vērtē kā ļoti noderīgus un drīzāk noderīgus (20,7%), 5,7% apgalvo, ka tie ir drīzāk nenoderīgi vai pavisam nenoderīgi.

Attiecībā uz to, kas reāli sniedz atbalstu cilvēkiem pēc iznākšanas no cietuma, visbiežāk respondenti norāda, ka tie ir ģimenes locekļi (79,8%), draugi, paziņas (53,2%) un Valsts probācijas dienests (53,2%). Visretāk svarīgāko atbalsta sniedzēju vidū tiek minēti brīvprātīgie (4,3%) un reliģiskās un nevalstiskās organizācijas (8,5%).

Ģimenes un citu sociālo saišu nozīme bijušo un esošo ieslodzīto dzīvē

Esošajiem un bijušajiem notiesātajiem tika uzdoti jautājumi par personām, ar kurām viņi uztur kontaktus. Notiesātajiem tie bija jautājumi par personām ārpus ieslodzījuma vietas, bet bijušajiem notiesātajiem – par personām, ar kurām kontaktējas, jau esot brīvībā. Kopumā aptaujā piedalījās sociāli aktīvākie notiesātie un bijušie notiesātie, tādējādi vairumam bija vismaz viena persona, ar kuru kontaktēties. Notiesāto personu grupā tikai 7,8% nebija nevienas kontaktpersonas ārpus ieslodzījuma vietas. Visbiežāk tie bija vīrieši (8,2%) vai notiesātie, kuri atkārtoti bijuši notiesāti 6 un vairāk reizes (23,9%). Tādējādi redzams, ka kontaktu zaudēšana ar ārpusauli var veicināt recidīvu vai arī personas, kuras atkārtoti izdarījušas noziedzīgu nodarījumu, pakāpeniski zaudē atbalsta personas ārpus ieslodzījuma vietas.

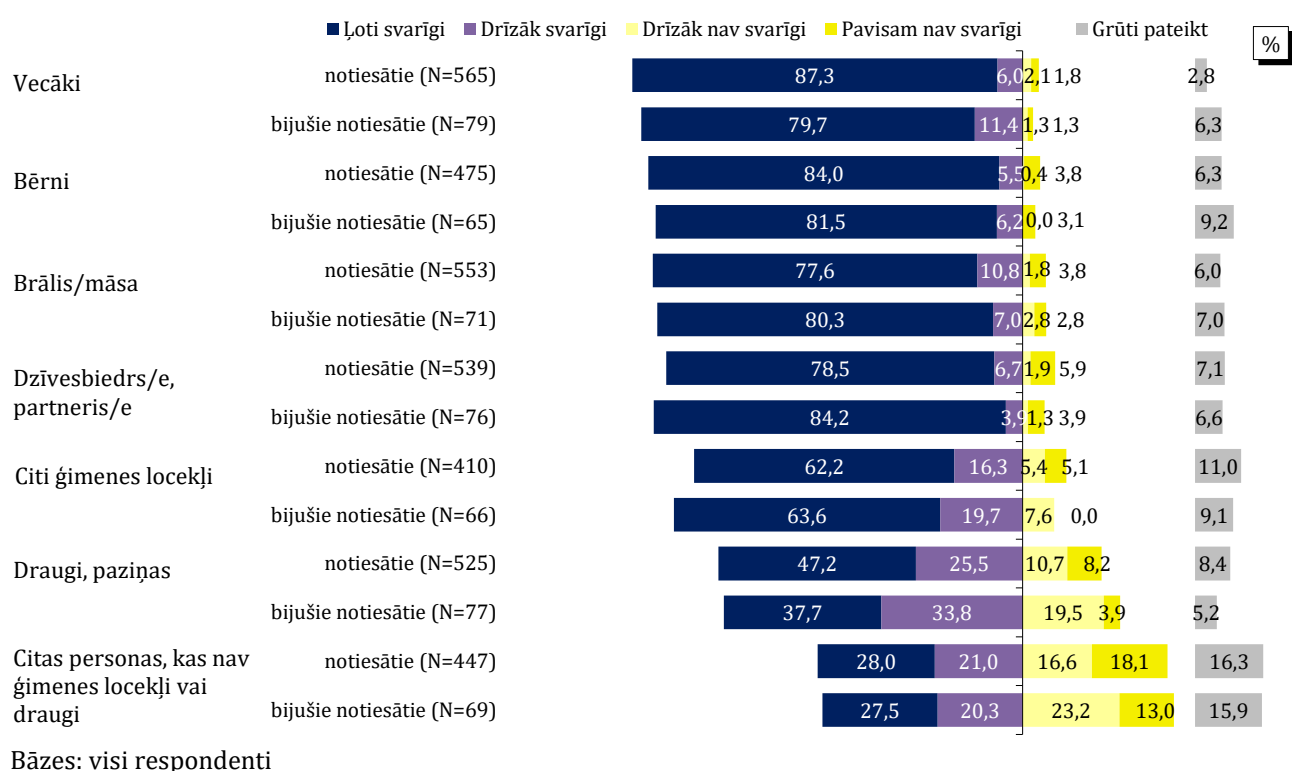
Kopumā saskarsme ar cilvēkiem ārpus cietuma ir 92,2% notiesātajiem, kas uztur attiecības ar kādu no ģimenes locekļiem, radiem vai draugiem. Visbiežāk notiesātie kontaktējas ar dzīvesbiedru/i vai partneri (64,5%), ar draugiem un paziņām (51,7%), saviem vecākiem (49,1%), citiem ģimenes locekļiem (46,0%), brāli vai māsu (41,1%) un bērniem (23,1%). Aplūkojot raksturīgākos kontaktus, redzamas likumsakarības, kas izriet no notiesātā dzimuma un vecuma. Sievietes biežāk uztur kontaktus ar bērniem (62,5%, vīrieši – 38,5%). Gados jaunāki notiesātie biežāk uztur kontaktus ar vecākiem un viņiem parasti nav bērnu, savukārt gados vecākiem notiesātajiem retāk kontaktpersonas ir viņu vecāki.

Savukārt bijušie notiesātie, esot VPD klientu statusā, visbiežāk uztur kontaktus ar saviem vecākiem (71,0%), ar saviem draugiem un paziņām (63,4%), dzīvesbiedru/i (62,4%), ar brāli vai māsu (52,7%), ar bērniem (47,3%) vai ar citiem ģimenes locekļiem (44,1%).

Ģimenes saišu nozīmīgumu apliecina abas mērķa grupas (skat. 15. attēls). Svarīgākie cilvēki abām mērķa grupām, ar kurām uzturēt kontaktus, ir vecāki (esošie notiesātie – 93,3%, bijušie notiesātie – 91,1%), bērni (esošie notiesātie – 89,5%, bijušie notiesātie – 87,7%), brālis/māsa (esošie notiesātie – 88,4%, bijušie notiesātie – 87,3%). Vienlīdz svarīgi ir arī uzturēt kontaktus ar dzīvesbiedru/i vai partneri (esošie notiesātie – 85,2%, bijušie notiesātie – 88,1%).

Bijušajiem notiesātajiem kopumā nedaudz svarīgāk šķiet uzturēt kontaktus ar citiem ģimenes locekļiem, nekā esošajiem notiesātajiem (attiecīgi 83,3% un 78,5%). Vairums respondentu abās mērķa grupās kopumā svarīgi ir komunicēt arī ar draugiem (esošie notiesātie – 72,7% un bijušie notiesātie – 71,5%). Vismazāk svarīgi gan esošajiem, gan bijušajiem notiesātajiem ir uzturēt kontaktus ar citiem cilvēkiem, kas nav ģimenes locekļi. Attiecīgi 49% esošās notiesātās personas un 47,8% bijušie notiesātie uzskata to par svarīgu.

15. attēls. *Notiesātie: Cik svarīgi vai nesvarīgi Jums ir uzturēt kontaktus ar šādiem cilvēkiem Jūsu cietumsoda laikā? Bijušie notiesātie: Cik svarīgi vai nesvarīgi Jums ir uzturēt kontaktus ar šādiem cilvēkiem pēc atbrīvošanas no cietuma? (Tiek sniegts vērtējums par katru atbilžu variantu.)*

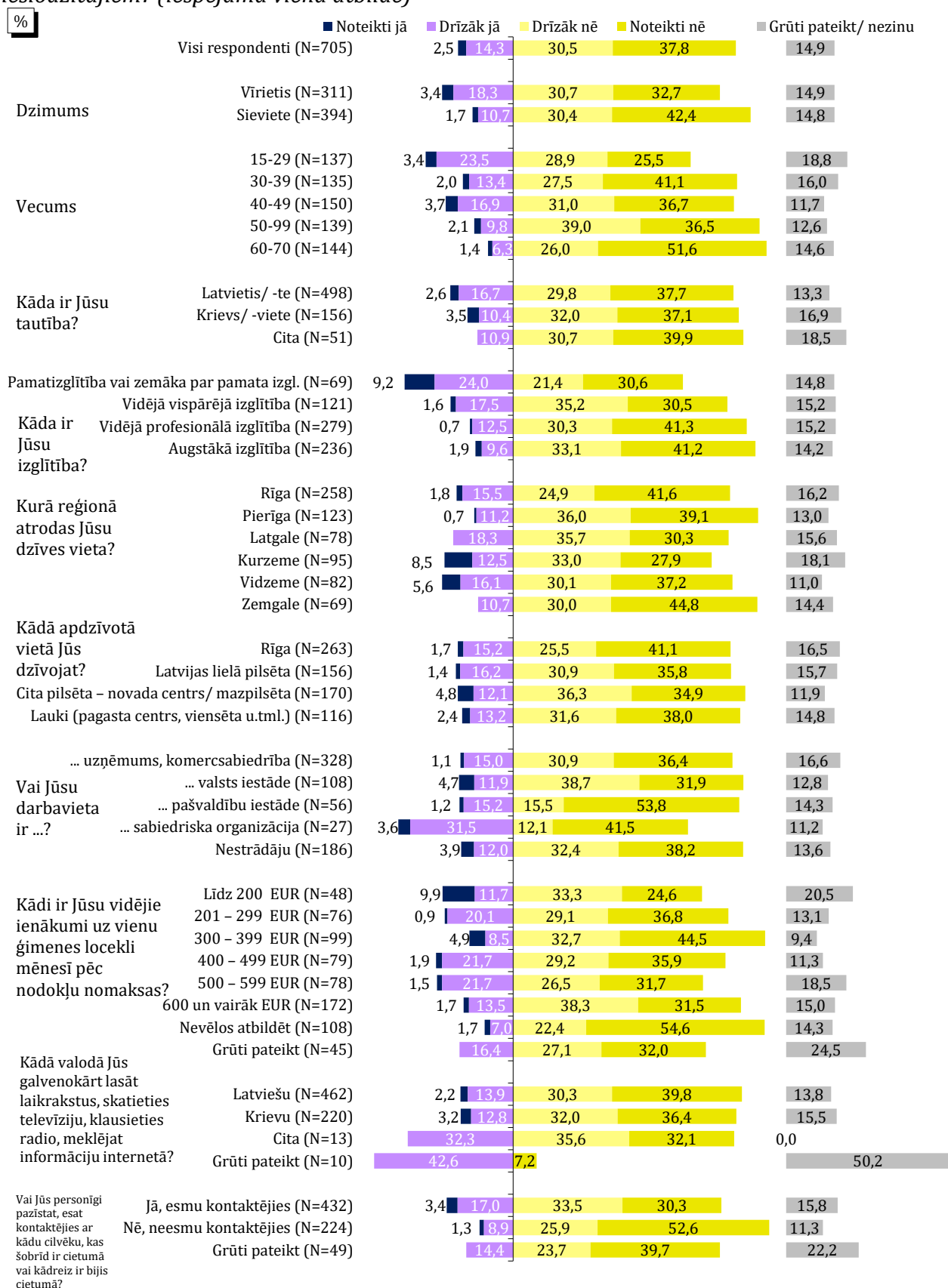

Avots: BISS 11.2018.

Iedzīvotāju gatavība iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem un bijušo ieslodzīto vēlme izmantot līdzgaitnieku pakalpojumus

16,8% no respondentiem atzīst, ka būtu gatavi iesaistīties darbā ar bijušajiem vai esošajiem ieslodzītajiem kā brīvprātīgie. Salīdzinoši biežāk gatavību iesaistīties darbā ar ieslodzītajiem pauduši vīrieši (21,7%), gados jaunāki respondenti vecuma grupā 15-29 (26,9%), un vecuma grupā 40-49 (20,6%), latvieši (19,3%), respondenti ar pamata vai zemāku izglītību (33,2%) un respondenti, kas ir kontaktējušies ar ieslodzītajiem (20,4%). Viedokļu atšķirības citās sociāldemogrāfiskajās grupās nav statistiski nozīmīgas (skat. 16. attēls).

16. attēls. Vai Jūs pats būtu gatavs kā brīvprātīgais iesaistīties darbā ar bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem? (iespējama viena atbilde)

Bāze: visi respondenti, N=705

Avots: Norstat, Comperio, BISS 10.2018.

Domājot par esošo notiesāto integrēšanos sabiedrībā pēc ieslodzījuma, viņiem tika uzdots jautājums, vai pēc atbrīvošanās notiesātie gribētu izmantot līdzgaitnieka palīdzību. Aptaujas anketā tika sniegts īss paskaidrojums, ka līdzgaitnieks ir sabiedrības pārstāvis, kurš strādā bezatlīdzības darbu, lai iedrošinātu bijušo notiesāto uzlabot sociālās prasmes, pieņemt atbildīgus lēmumus, veicinātu pozitīvu brīvā laika pavadīšanu, sadarbību ar valsts un pašvaldības institūcijām un jaunu dzīves perspektīvu saskatīšanu. Balstoties uz sniegto informāciju, 27,2% notiesāto norādīja, ka noteikti gribētu izmantot šādu palīdzību, un 18,8% - ka drīzāk gribētu izmantot līdzgaitnieka palīdzību. 17,2% norādījuši, ka drīzāk nevēlētos un 15,5% - noteikti nevēlētos izmantot līdzgaitnieka palīdzību. 21,3% respondenti nezināja, vai vēlētos izmantot līdzgaitnieka palīdzību.

Vēlmē izmantot līdzgaitnieka palīdzību ir vērojamas atšķirības atbilžu sadalījumā starp notiesātajiem, kuri ir iepriekš sodīti vairākas reizes. Tie, kas ir sodīti vairāk, tie biežāk norāda, ka vēlētos izmantot līdzgaitnieka palīdzību. Attiecīgi tie, kuri sodīti atkārtoti vienu reizi „noteikti jā” vai „drīzāk jā” norāda 42,6%, „drīzāk nē” vai „noteikti nē” – 41,2%, 2 reizes sodīti „noteikti jā” vai „drīzāk jā” atzīmē 53,9%, 3 reizes sodītie 50,7%, 4 vai 5 reizes atkārtoti sodītie 47,1%, un 61,6% tie, kas iepriekš notiesāti 6 un vairāk reizes atzīmē variantus „noteikti jā” vai „drīzāk jā”.

Attiecībā uz līdzgaitnieka pakalpojumu VPD klientiem tika jautāts, vai viņi ir informēti par iespēju saņemt šādu palīdzību. 62,6% bijušo notiesāto aptaujas anketā norādīja, ka nezina par šādu iespēju, bet 37,4% ir informēti par šādu palīdzību.

4.2. Secinājumi un rekomendācijas

Secinājums	Rekomendācija	Adresāts
Saskaņā ar aptauju datiem, iedzīvotāju un darba devēju viedokļi par bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem nepieciešamo atbalstu būtiski neatšķiras.	Komunikācijā ar darba devējiem par bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem nepieciešamo atbalstu, iespējams izmantot tos pašus argumentus, materiālus kā komunicējot ar iedzīvotājiem.	IeVP, VPD
Iedzīvotāju, darba devēju un notiesāto (bijušo un esošo) viedokļi par nepieciešamo atbalstu būtiski atšķiras.	Komunikācijā ar iedzīvotājiem un darba devējiem ieteicams kļedēt mītus par garīgo slimību un atkarību izplatību esošo un bijušo ieslodzīto vidū un veicināt izpratni par resocializāciju, skaidrot IeVP un VPD darbības jomu, resocializācijas metodes un to sniegto resocializācijas pakalpojumu nozīmi. Komunikācijā ar notiesātajiem ieteicams celt izpratni par resocializācijas komponentēm, kuras šobrīd tiek vērtētas kā mazāk svarīgas.	IeVP, VPD
Iedzīvotāji un darba devēji piekrīt, ka ir nepieciešams sniegt atbalstu bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem, lai tie spētu veiksmīgi atgriezties sabiedrībā. Arī esošo notiesāto vidū pastāv pieprasījums pēc līdzgaitnieka pakalpojuma, kurš	Komunikācijā ieteicams radīt konkrētu, brīvi pieejamu informāciju par ikdienas problēmām ar kurām saskaras ieslodzītie un korekcijas dienestu darbu, kuri palīdz esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem risināt šīs problēmas. Komunikācijā ar	IeVP, VPD

<p>lielāks ir to notiesāto grupā, kuriem potenciāli ir augstāks recidīva risks.</p>	<p>iedzīvotājiem ieteicams akcentēt notiesāto vajadzību pēc pozitīva piemēra.</p>	
<p>Pašvaldību darbiniekiem tūkst zināšanu un izpratnes par bijušajiem ieslodzītajiem sniegto un nepieciešamo atbalstu veiksmīgai integrācijai sabiedrībā.</p>	<p>Strādājot ar pašvaldību sociālo dienestu, darbiniekiem ieteicams nodrošināt apmācību par dažādām atbalsta metodēm, tajā skaitā sagatavojot informatīvus materiālus par resocializācijas darbu, kas tiek veikts ieslodzījuma vietās un pēc atbrīvošanas.</p> <p>Veicināt sadarbību starp ieslodzījuma vietām un pašvaldību sociālajiem darbiniekiem, lai savlaicīgāk sniegtu tos pakalpojumus, kas vitāli nepieciešami notiesātajam, kas atbrīvots no ieslodzījuma vietas.</p>	<p>IeVP, VPD</p>
<p>Gan darba devēji, gan iedzīvotāji salīdzinoši retāk atzīmējuši nepieciešamību sniegt atbalstu bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem ģimenes saišu stiprināšanā, vienlaikus bijušie un esošie ieslodzītie ģimenes saites uzskata par ļoti nozīmīgu aspektu veiksmīgai integrācijai sabiedrībā. To apstiprina arī dati par personām, ar kurām visbiežāk kontaktējas esošie notiesātie – to vidū ir galvenokārt ģimenes locekļi, ļoti bieži – notiesāto vecāki.</p>	<p>Komunikācijā ar iedzīvotājiem un darba devējiem ieteicams ar bijušo ieslodzīto stāstu piemēru parādīt ģimenes un citu sociālo saišu nozīmīgumu veiksmīgai integrācijai sabiedrībā.</p>	<p>IeVP, VPD</p>
<p>Tikai salīdzinoši neliela iedzīvotāju daļa ir gatava iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem, vienlaikus salīdzinoši nozīmīga daļa bijušo un esošo ieslodzīto atzīst, ka tiem noderētu atbalsta persona, kas ar savu padomu/ pieredzi sniedz atbalstu ieslodzītajam pēc atbrīvošanas. Interesi par atbalsta personas (līdzgaitnieka) izmantošanu biežāk pauda notiesātie vecumā 50 un vairāk gadi un tie, kuri atkārtoti bijuši notiesāti 6 un vairāk reizes, t.i., notiesāto grupas, kuriem saites ar cilvēkiem ārpus ieslodzījuma ir vājākas.</p>	<p>Lai iesaistītu vairāk iedzīvotājus brīvprātīgi darbā ar ieslodzītajiem, ieteicams uzrunāt cilvēkus, kas ir paiduši gatavību iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem, t.i., ieteicams izvēlēties informācijas kanālus, kas ir pieņemami vīriešiem, latviešiem, krievu tautības pārstāvjiem, respondenti vecuma grupā 15-29, un vecuma grupā 40-49, respondentiem ar pamata vai zemāku izglītību. Vienlaikus nepieciešams saskaņot vēstījumus par brīvprātīgo darbu un informācijas kanālus, kas adresēti respondentiem, kam ir bijusi iepriekšēja saskarsme ar ieslodzītajiem. Šīs auditorijas pārklājas tikai daļēji.</p> <p>Ņemot vērā to, ka brīvprātīgo darbam ieslodzījuma vietās ieteicams piesaistīt to pašvaldību iedzīvotājus, kurās atrodas ieslodzījuma vietas, plānotas komunikācijas aktivitātes ieteicamas šajās kopienās, uzrunājot potenciālos brīvprātīgos.</p>	<p>IeVP, VPD</p>

<p>Kopumā saskarsme ar cilvēkiem ārpus cietuma ir 92,2% notiesātajiem, kuri uztur attiecības ar kādu no ģimenes locekļiem, radiem vai draugiem.</p>	<p>Komunikācijā ar ieslodzīto un bijušo ieslodzīto ģimenes locekļiem ieteicams sniegt informāciju par to, kāds atbalsts ieslodzītajam ir nepieciešams, lai sagatavotos iziešanai no ieslodzījuma vietas, informācija par institūcijām, organizācijām, kas sniedz atbalstu, par pabalsta veidiem un atbalsta programmām u.tml., lai tuvinieki jau laikus varētu palīdzēt ieslodzītajam sagatavoties iziešanai no ieslodzījuma vietas.</p>	
---	--	--

5. VIEDOKĻI PAR KOMUNIKĀCIJU AR SABIEDRĪBU

Komunikācijas tēmas, mērķa grupas, metodes

Interviju laikā darba devējiem un pakalpojumu sniedzējiem tika uzdots jautājums par viņuprāt ieteicamiem darbības virzieniem informējot par korekcijas dienestu darbu un pasākumiem, kas noderētu, lai mainītu sabiedrības un darba devēju priekšstatu par bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem. Lai arī konkrētu ierosinājumu intervijās nebija daudz, ir iespējams atzīmēt vairākus ierosinājumus.

Mērķa grupas:

- Tiek ieteikts uzrunāt ieslodzīto ģimenes, stāstot par ieslodzījuma vietās notiekošo darbu un iespējām.
- Lai arī tiek paustas šaubas par iespējām mainīt darba devēju viedokļus par bijušajiem ieslodzītajiem kā darbiniekiem, tomēr tiek ieteikts turpināt saziņu ar tiem.
- Tiek ieteikts uzrunāt pašvaldību sociālo dienestu darbiniekus, lai skaidrotu korekcijas dienestu veikto darbu, metodes.
- Tiek ieteikts komunikācijā sākumā uzvaru likt uz tām iedzīvotāju grupām, kas potenciāli varētu būt pozitīvāk noskaņoti, lai palielinātu šo bāzi.

Tēmas:

- Tiek aicināts komunikācijā uzsvērt to, ka katrs cilvēks ir individuāls gadījums un vienu pieredzi nevar vispārināt uz visiem bijušajiem ieslodzītajiem.
- Tiek aicināts sniegt pamatinformāciju par notiekošo resocializācijas darbu, sniegt statistiku, lai parādītu, ka bijušo un esošo ieslodzīto nav daudz, tā mazinot bažas par to radīto apdraudējumu sabiedrībai.
- Tiek aicināts komunikācijā īpašu akcentu likt uz ieslodzījuma vietās notiekošo – uzskatāmi (foto/video) parādot apmācības, nodarbības, darba iespējas, ģimenes dienas, rādīt izremontētas telpas, t.i., visu, kas dod iespēju graut padomju laikā un vēl joprojām, piemēram, filmās popularizēto radušos priekšstatu par ieslodzījuma vietām.

Metodes:

- Kā veiksmīga metode, uzrunājot gan darba devējus, gan iedzīvotājus, kas palīdzētu saprast ieslodzītos intervijās tika atzīmēti piemēri, cilvēku dzīvesstāsti, piemēram, rakstu sēriju portālā "Delfi" par Ilģuciema cietuma ieslodzītājiem¹⁰.
- Intervijās tiek ieteikts arī iet soli tālāk un veidot TV raidījumu/ sižetu sēriju, kur tiktu parādīta ieslodzījumu vietu ikdienas dzīve, parādot, ka ieslodzījumu vietas vairs nav tik nomācoša, draudīga vieta kā veidojies priekšstats no padomju laika filmām. Kā izaicinošs priekšlikums ir iespēja veidot realitātes šova tipa raidījumu ieslodzījuma vietā.
- Praktisks ierosinājums, lai sasniegtu valsts iestāžu personāla daļu darbiniekus, pašvaldību sociālo dienestu speciālistus, ir ierosinājums iekļauties viņiem regulāri organizētajos semināros ar tēmu par esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem un viņu resocializāciju.

Domājot par sabiedrības atbalstu un komunikācijas kampaņu, esošajiem notiesātajiem tika uzdots jautājums, par ko būtu jāinformē sabiedrība saistībā ar dzīvi cietumā. 53,4% norāda, ka ir jāinformē par dzīves apstākļiem cietumā, 30,1% – par cietumā nonākušu cilvēku dzīvesstāstiem, 29,9% – par cietumā piedāvātajām izglītības iespējām, 28,1% – par cietumā notiekošiem pasākumiem, kuros var iesaistīties sabiedrība un brīvprātīgie, 25,3% – par cietumā pieejamajām nodarbinātības iespējām, un 2% papildu norādījuši arī citu atbildi, šajā gadījumā sakot, ka jāinformē par cietumā notiekošajiem pārkāpumiem pret notiesāto tiesībām. Savukārt, 20,9% respondenti norāda, ka sabiedrības informēšana vispār nav nepieciešama.

Līdzīgs jautājums tika uzdots bijušajiem notiesātajiem, t.i., tika jautāts, par ko būtu jāinformē sadarbība saistībā ar VPD veikto darbu. 40% bijušo notiesāto uzskata, ka sabiedrībai jāzina par VPD veikto uzraudzību, 38,8% – par VPD pasākumiem, kuros var iesaistīties sabiedrība un brīvprātīgie, 36,5% par probācijas programmām. Bijušie notiesātie uzskata, ka sabiedrība vismazāk būtu jāinformē par bijušo notiesāto dzīvesstāstiem (16,5%). Kopumā gandrīz trešā daļa respondentu (29,4%) uzskata, ka sabiedrības informēšana nav vispār nepieciešama.

Komunikācijas riski

Lai arī intervijās darba devējiem un pakalpojumu sniedzējiem netika jautāts nosaukt iespējamus komunikācijas riskus, ir iespējams konstatēt, ka vairāki no pieminētajiem aspektiem var radīt potenciālus riskus komunikācijai, tāpat vairāki aptauju laikā iegūtie rezultāti var norādīt uz iespējamiem riskiem.

Iespējamie riski, kas tika minēti intervijās vai pamatojas aptauju datos:

- Gan aptaujas, gan intervijas liecina, ka iedzīvotājiem, darba devējiem, pakalpojumu sniedzējiem trūkst patiesas informācijas par korekcijas dienestu darbu, priekšstatus par to veido sabiedrībā vēl joprojām izplatīti viedokļi par padomju laika tipa ieslodzījumu vietām. Šos viedokļus veidojušas filmas, plašsaziņas līdzekļi. Šobrīd plašsaziņas līdzekļos netiek sniegts alternatīvs, esošajai situācijai atbilstošs priekšstats, kas būtu pasniegts tik pat saistošā veidā kā mākslas filmās, kas nozīmē, ka formāli pasniegta informācija var nespēt mainīt esošos priekšstatus.
- Pastāv iespēja, ka nebūs iespējams pārliecināt darba devējus, kuriem ir bijusi neveiksmīga pieredze pieņemot darbā bijušo ieslodzīto, jo personīga pieredze vienmēr ir nozīmīgāka nekā pastarpināti iegūta informācija.

¹⁰ Delfi 2018. "Projekts "Krātiņš" <http://www.delfi.lv/vina/kratins/> (skatīts 11.12.2018.)

- Aptauju dati rāda, ka ļoti maz esošie un īpaši maz bijušie notiesātie uzskata, ka sabiedrība būtu jāiepazīstina ar ieslodzīto dzīvesstāstiem, tas nozīmē, ka var rasties grūtības komunikācijas aktivitātēs iesaistīt bijušos ieslodzītos.
- Vairākas no darba devēju, pakalpojumu sniedzēju minētajām nepilnībām un ierosinājumiem ir saistīti ar korekcijas dienestu darbu, uzlabojumiem atbalsta sistēmā, kas nav maināmi ar komunikācijas līdzekļiem, bet tieši tie veido priekšstatu par korekcijas dienestu darbu.
- Atsevišķi no ieteiktajām komunikācijas metodēm (piemēram, pārraides no ieslodzījuma vietām) var saskarties ar ieslodzīto pretestību, vai drošības ierobežojumiem no ieslodzījumu vietu puses.
- Aptaujātie pakalpojumu sniedzēji, norāda uz laika trūkumu, lai iepazītos ar plašāku informāciju par ieslodzījumu vietu darbību, tāpēc pat veiksmīgi sagatavota informācija var nesniegt vēlamu rezultātu.

6. SECINĀJUMI UN REKOMENDĀCIJAS KOMUNIKĀCIJAI

6.1. Secinājumi

6.1.1. Secinājumi par priekšstatiem par bijušo ieslodzīto iespējām iekļauties sabiedrībā

- Iepriekšēja pieredze saskarsmē ar ieslodzītajiem ir pamats pozitīvākai attieksmei pret viņiem; vienlaikus tā ir arī pamats kritiskākam vērtējumam par korekcijas dienestu darbu un darba devēju motīviem bijušo ieslodzīto nodarbināšanai.
- Respondenti, kam ir bijusi saskarsme ar ieslodzītajiem, labāk saprot ģimenes saišu nozīmīgumu veiksmīgai bijušo ieslodzīto reintegrācijai sabiedrībā.
- Respondenti, kam ir iepriekšēja saskarsmes pieredze ar ieslodzītajiem, ir atvērtāki domai par iesaistīšanos brīvprātīgo darbā ar esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem.
- Saskaņā ar aptauju datiem, iedzīvotāju un darba devēju vispārējie viedokļi par ieslodzītajiem būtiski neatšķiras.
- Ir vērojama ievērojama atšķirība iedzīvotāju un darba devēju attieksmē pret cilvēkiem, kas veikuši noziegumu vienu reizi un vairākas reizes. Iedzīvotāji un darba devēji ir gatavi noticēt, ka laboties spēj cilvēks, kas kļūdījies vienreiz, bet daudz noraidošāki ir pret cilvēkiem, kas noziegumu veikuši vairākkārt.
- Iedzīvotāji un darba devēji kopumā tic, ka pēc soda izciešanas cietumā, cilvēks var veiksmīgi iekļauties sabiedrībā, t.i., tic resocializācijai.
- Iedzīvotāji un darba devēji atbalsta nepieciešamību sniegt atbalstu ieslodzītājiem, lai tie varētu iekļauties sabiedrībā, tomēr paši lielākoties nav gatavi iesaistīties, iespējams, saskatot, ka šāda palīdzība jāsniedz valsts, pašvaldību iestādēm, NVO.
- Vairākums respondentu, īpaši darba devēji, nepiekrīt viedoklim, ka vairums cilvēku, kas nokļuvuši cietumā, ir apstākļu upuri un ir pelnījuši saņemt palīdzību.

- Lai arī bijušie notiesātie ar aizskarošu attieksmi nesaskaras ļoti bieži, visbiežāk tas tomēr noticis kontaktējoties ar kaimiņiem, vienlaikus retāk kā ļoti vienkāršu atgriešanos savā apkaimē atzīst notiesātie, kuri iepriekš dzīvojuši citās pilsētās (ne Rīgā) un lauku teritorijās, t.i., apdzīvotās vietās, kur var būt ciešāka saskarsme ar pašvaldības iedzīvotājiem.
- Esošie notiesātie pēc ieslodzījuma plāno meklēt darbu, vienlaikus atzīstot, ka būtu nepieciešama praktiska palīdzība darba atrašanā, lai viņi varētu iekļauties sabiedrībā.

6.1.2. Secinājumi par priekšstatiem par bijušo ieslodzīto nodarbinātību

- Iedzīvotāji vērtējumā par potenciālo sadarbību ar darba devējiem, kas nodarbina bijušos ieslodzītos ir pozitīvāki nekā darba devēju priekšstats par iedzīvotāju iespējamo viedokli.
- Iedzīvotāji un darba devēji piekrīt uzskatam, ka darba devējs, kas nodarbina bijušos ieslodzītos, sniedz ieguldījumu sabiedrības drošībā, tomēr daudzi iedzīvotāji uzskata, ka bijušos ieslodzītos nodarbina tikai tādi uzņēmumi un organizācijas, kas nespēj sev atrast citus darbiniekus.
- Iedzīvotāji un darba devēji neuzskata, ka bijušo ieslodzīto paveiktais darbs ir mazāk kvalitatīvs par citu strādājošo paveikto. Arī esošie un bijušie ieslodzītie ir pārliecināti, ka gadījumā, ja viņi strādās labi, darba devējs to novērtēs pozitīvi.
- Esošie un bijušie notiesātie atzīst, ka cilvēkam, kurš bijis cietumā, ir grūtāk atrast darbu nekā citiem un, ka darba devēji baidās nodarbināt cilvēkus, kas bijuši ieslodzījumā.
- Neskatoties uz Latvijas Republikas Darba likumā noteiktajiem ierobežojumiem, darba devēji uzskata, ka tiem būtu jāzina par potenciālā darbinieka iepriekšēju sodāmību.
- Pašvaldību pārstāvji pauž viedokli, ka vietējā sabiedrība neatbalstītu, ja pašvaldībā mazāk kvalificētā darbā tiktu pieņemts bijušais ieslodzītais, bet aptaujas dati rāda, ka iedzīvotājiem lielākoties nebūtu iebildumi.
- Uzņēmēji norāda, ka vēlētos, lai pašvaldības un valsts iestādes rādītu piemēru, nodarbinot bijušos ieslodzītos, tā pārbaudot to piemērotību darbam privātajā sektorā.

6.1.3. Secinājumi par priekšstatiem un apmierinātību ar korekcijas dienestu darbu

- Gan intervijas, gan aptaujas liecina, ka iedzīvotājiem, darba devējiem, kā arī pakalpojumu sniedzējiem trūkst informācijas par ieslodzījumu vietās un pēc atbrīvošanās notiekošo darbu, sniegtajiem pakalpojumiem resocializācijas jomā. Gandrīz puse no iedzīvotājiem un darba devējiem ir izvēlējušies atbildi "Grūti pateikt", kad tie tika lūgti vērtēt cietumu sistēmas darbu resocializācijas jomā.
- IeVP vīzija "Laikmetīgi cietumi drošākai sabiedrībai" akcentē tieši drošības aspektu, tikai netiešā veidā sevī ietverot arī resocializācijas darba ieguldījumu drošākas sabiedrības veidošanā.
- Notiesātie pozitīvi atsaucas par izglītības, brīvā laika pavadīšanas iespējām un resocializācijas programmām, kas pieejamas ieslodzījuma vietās. Trešdaļa notiesāto uzskata, ka pēdējo četru gadu laikā cietumos pieejamās aktivitātes ir uzlabojušās. To notiesāto vidū, kas cietumā ir uzturējušies ilgāku laiku, pārmaiņas tiek vērtētas pozitīvāk.

- Lai gan tikai neliels skaits darba devēju un iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas cietumu sistēma palīdz ieslodzītajiem iegūt dzīvei sabiedrībā noderīgas prasmes, gandrīz 60 % ieslodzītie izglītības ieguves iespējas cietumā vērtē kā noderīgas.

6.1.4. Secinājumi par priekšstatiem par nepieciešamo atbalstu esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem

- Saskaņā ar aptauju datiem, iedzīvotāju un darba devēju viedokļi par bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem nepieciešamo atbalstu būtiski neatšķiras, bet būtiski atšķiras iedzīvotāju, darba devēju un notiesāto (bijušo un esošo) viedokļi par nepieciešamo atbalstu. Gan darba devēji, gan iedzīvotāji salīdzinoši retāk atzīmējuši nepieciešamību sniegt atbalstu bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem ģimenes saišu stiprināšanā, vienlaikus bijušie un esošie ieslodzītie ģimenes saites uzskata par ļoti nozīmīgu aspektu veiksmīgai integrācijai sabiedrībā. To apstiprina arī dati par personām, ar kurām visbiežāk kontaktējas esošie notiesātie – to vidū ir galvenokārt ģimenes locekļi, ļoti bieži – notiesāto vecāki.
- Kopumā 92,2% notiesātajiem ir saskarsme ar vismaz vienu cilvēku ārpus cietuma, tie uztur attiecības ar kādu no ģimenes locekļiem, radiem vai draugiem.
- Iedzīvotāji un darba devēji piekrīt, ka ir nepieciešams sniegt atbalstu bijušajiem un esošajiem ieslodzītajiem, lai tie spētu veiksmīgi atgriezties sabiedrībā. Tomēr tikai salīdzinoši neliela iedzīvotāju daļa ir gatava iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem, vienlaikus salīdzinoši nozīmīga daļa bijušo un esošo ieslodzīto atzīst, ka tiem noderētu atbalsta persona, kas ar savu padomu/ pieredzi sniedz atbalstu ieslodzītajam pēc atbrīvošanas. Interesi par atbalsta personas (līdzgaitnieka) izmantošanu biežāk pauda notiesātie vecumā 50 un vairāk gadi un tie, kuri atkārtoti bijuši notiesāti 6 un vairāk reizes, t.i., notiesāto grupas, kuriem saites ar cilvēkiem ārpus ieslodzījuma ir vājākas.
- Pašvaldību darbiniekiem tūkst zināšanu un izpratnes par bijušajiem ieslodzītajiem sniegto nepieciešamo atbalstu veiksmīgai integrācijai sabiedrībā un trūkst informācija par ieslodzījumu vietās un VPD veikto resocializācijas darbu.

6.2. Rekomendācijas komunikācijai

Rekomendācija	Adresāts
Ņemot vērā to, ka cilvēki, kas ir saskārušies ar ieslodzītajiem, pauž pozitīvāku attieksmi pret viņiem, ir ieteicams radīt iespējas iedzīvotājiem, darba devējiem, pašvaldību sociālo dienestu darbiniekiem saskarties ar bijušajiem vai esošajiem ieslodzītajiem, iepazīt tos personīgi klātienē vai ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību.	IeVP, NVO
Komunikācijā ieteicams atsaukties uz aptauju datiem, kas parāda to, ka personiska saskarsmes pieredze ir pamats pozitīvākai attieksmei pret ieslodzītajiem, tā liekot aizdomāties par personīgo aizspriedumu pamatotību tiem, kam šādas saskarsmes nav bijis.	IeVP, NVO
Komunikācijā ar darba devējiem veidojot vispārējos priekšstatus par bijušajiem ieslodzītajiem, stāstot par viņiem nepieciešamo atbalstu, iespējams izmantot tos pašus argumentus un materiālus, kurus izmanto saziņā ar iedzīvotājiem. Papildus vēstījumi	IeVP, VPD, NVO, NVA

ieteicami uzrunājot darba devējus, stāstot par bijušajiem ieslodzītajiem kā potenciālajiem darbiniekiem.	
<p>Komunicējot ar darba devējiem, ieteicams izmantot līdzīgus racionālus argumentus, kā citu darbinieku gadījumā (produktivitāte, pieredze, lojalitāte u.tml.) un izvairīties no tādiem potenciālo darbinieku – bijušo ieslodzīto dzīves stāstiem, kas vērsti uz žēluma, empātijas izraisīšanu. Ņemot vērā aptauju datus un intervijas, pastāv liela iespējamība, ka tas nenesīs cerēto rezultātu.</p> <p>Tomēr argumentu, ka vairums cilvēku, kas nokļuvuši cietumā, ir apstākļu upuri un ir pelnījuši saņemt palīdzību, iespējams izmantot komunikācijā ar iedzīvotājiem, piemēram, uzrunājot lauku apvidos dzīvojošos, kas saskaņā ar aptaujas datiem varētu būt atsaucīgāki šādiem stāstiem.</p>	IeVP, VPD, NVO
<p>Komunikācijā, izvēloties pieredzes stāstus, izvēlēties tādus, kas parāda to ieslodzīto dzīves stāstus, kas izcietuši sodu pirmo reizi un spējuši pēc iznākšanas no cietuma veiksmīgi iekļauties sabiedrībā. Tomēr, atsevišķos gadījumos, iespējams iekļaut arī stāstus par cilvēkiem, kas ieslodzījuma vietās nokļuvuši vairākkārt, bet ir spējuši veiksmīgi iekļauties sabiedrībā. Skaidrojot ieslodzīto situāciju, kuri ieslodzījuma vietās bijuši vairākas reizes, norādīt, ka viens no recidīva iemesliem ir sociālā atbalsta trūkums.</p>	IeVP, VPD
<p>Stāstot par resocializācijas darbu, tā nozīmīgumu, plašāku atbalstu iespējams veidot, izmantojot iedzīvotāju bāzi, kas šobrīd ir neliela, bet pauž lielāku izpratni tieši par resocializācijas darba nozīmīgumu un rezultātiem (t.i., cilvēki ar augstāko izglītību, rīdzinieki, latvieši).</p> <p>Savukārt skeptiskāk noskaņoto iedzīvotāju grupu vidū iespējams sniegt pamatinformāciju, skaidrojot paveikto darbu, ieslodzījumu vietās un pēc atbrīvošanas pieejamos pakalpojumus.</p>	IeVP, VPD
<p>Aptaujas rezultāti rāda, ka lielākā daļā iedzīvotāju tic, ka cilvēks, kas izcietis cietumsodu var pilnvērtīgi atgriezties sabiedrībā un uzskata, ka bijušajiem ieslodzītajiem ir jāpalīdz, lai tie neveiktu jaunus noziegumus.</p> <p>Līdz ar to komunikācijā ieteicams uzsvērt šos argumentus, kā arī sabiedrības, darba devēju, ģimenes lomu bijušo ieslodzīto veiksmīgā integrācijā sabiedrībā. Jāuzsver tas, ka katrs cilvēks ir jāvērtē kā individuāls gadījums.</p>	IeVP, VPD, NVO
<p>Komunikācijā ar darba devējiem uzsvērt, ka ieslodzītie pēc ieslodzījuma vēlas un ir gatavi strādāt. Skaidrot cietumos pieejamās izglītības un darba iespējas, kā arī informēt par citiem resocializācijas pasākumiem ieslodzījuma vietās un VPD.</p>	IeVP, VPD
<p>Komunikācijā ar darba devējiem ieteicams uzsvērt to, ka iedzīvotāji nebūt nav noraidoši pret darba devējiem, kas nodarbinātu bijušos ieslodzītos. Tāpat iedzīvotājiem nebūtu iebildumi izmantot šo uzņēmumu pakalpojumus un preces, ja būtu pieejama informācija, ka darba devējs nodarbina bijušo ieslodzīto. Bijušo ieslodzīto nodarbināšanu ieteicams akcentēt kā uzņēmumu korporatīvās sociālās atbildības elementu.</p>	IeVP, VPD
<p>Komunikācijā ar darba devējiem, ieteicams atsaukties uz sabiedriskās domas aptaujas datiem, kas parāda, ka gandrīz 70% iedzīvotāju nepiekrīt uzskatam, ka bijušo ieslodzīto darbs ir mazāk kvalitatīvs.</p>	IeVP, VPD
<p>Komunikācijā ieteicams atrast darba devēju piemērus, kas ir veiksmīgi uzņēmumi, kam nebūtu grūtības atrast darbiniekus, kas tomēr nodarbina bijušos ieslodzītos.</p>	IeVP, VPD

Komunikācijā ar darba devējiem un sabiedrību uzsvērt, ka tikai daži no ieslodzītajiem ir patiešām bīstami, liekot uzsvaru uz to, ka katrs gadījums jāvērtē individuāli.	IeVP, VPD
Komunikācijā gan ar darba devējiem, gan esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem ir ieteicams skaidrot darbinieku tiesības, atgādinot esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, ka viņi ir tiesīgi neatklāt informāciju par iepriekšēju sodāmību.	IeVP, VPD, NVO, NVA
Komunikācijā ieteicams uzrunāt valsts un pašvaldību iestādes, pašvaldību uzņēmumus kā potenciālos darba devējus, skaidrojot bijušo ieslodzīto nodarbināšanas iespējas, parādot to potenciālu.	IeVP, VPD
Komunikācijā ar valsts un pašvaldību iestādēm, pašvaldību uzņēmumiem ieteicams atgādināt par to, ka organizācijām jārada piemērs dažādu sociāli atstumto grupu, tajā skaitā bijušo ieslodzīto nodarbināšanā, lepojoties ar to, nevis slēpjot. Šāds piemērs rosinātu arī uzņēmējus sniegt iespēju sociāli atstumto grupu nodarbināšanai.	IeVP, VPD, VK
Komunikācijā ieteicams radīt konkrētu, brīvi pieejamu informāciju par korekcijas dienestu darbu, ieslodzījumu vietu sadzīves apstākļiem, ieslodzīto apmācībām, nodarbībām, nodarbinātību, Ģimenes dienām u.tml., tajā skaitā uzsvērt, ka ieslodzītie apgūst profesiju, lai varētu integrēties darba tirgū pēc atbrīvošanās, kā arī sniegt statistikas datus par ieslodzīto un atbrīvoto skaitu, VPD klientu skaitu u.tml. tā parādot darba apjomu.	IeVP, VPD, NVA
Lai komunikācijā izceltu tieši resocializācijas darba nozīmi, ieteicams apsvērt iespēju ārējā komunikācijā akcentēt arī IeVP misiju "Izpildām sodu, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt socializētiem pilsoņiem" skaidrojošus vēstījumus, kas raksturo ieslodzījuma laiku kā iespēju laboties, mainīties, pārvērtēt dzīvi.	IeVP
Komunikācijā ar iedzīvotājiem un darba devējiem ieteicams parādīt notiesāto pozitīvo attieksmi pret ieslodzījuma vietās piedāvātajām izglītības, brīvā laika pavadīšanas un resocializācijas iespējām, radot iespēju pārliecināties par veiktā darba saturu un nozīmīgumu sabiedrības drošības uzlabošanā.	IeVP
Komunikācijā ar iedzīvotājiem un darba devējiem ieteicams kļūdēt mītus par garīgo slimību un atkarību izplatību esošo un bijušo ieslodzīto vidū un veicināt izpratni par resocializāciju, skaidrot IeVP un VPD darbības jomu, resocializācijas metodes un to sniegto resocializācijas pakalpojumu nozīmi.	IeVP, VPD
Komunikācijā ieteicams radīt konkrētu, brīvi pieejamu informāciju par ikdienas problēmām, ar kurām saskaras ieslodzītie, raksturojot korekcijas dienestu, NVO darbu, kas palīdz esošajiem un bijušajiem ieslodzītajiem risināt šīs problēmas.	IeVP, VPD, NVO
Komunikācijā ar iedzīvotājiem un darba devējiem ieteicams ar bijušo ieslodzīto stāstu piemēru parādīt ģimenes un citu sociālo saišu nozīmīgumu veiksmīgai integrācijai sabiedrībā, parādot grūtības ar kādām saskaras bijušie ieslodzītie un to ģimenes.	IeVP, VPD
Strādājot ar pašvaldību sociālo dienestu, darbiniekiem ieteicams nodrošināt apmācību par dažādām atbalsta metodēm, tajā skaitā sagatavojot informatīvus materiālus par resocializācijas darbu, kas tiek veikts ieslodzījuma vietās un pēc atbrīvošanas.	IeVP, VPD
Ieteicams veicināt sadarbību starp ieslodzījuma vietām un pašvaldību sociālajiem darbiniekiem, lai pašvaldības spētu savlaicīgāk sniegtu tos pakalpojumus, kas vitāli nepieciešami notiesātajam, kas atbrīvots no ieslodzījuma vietas.	IeVP

<p>Lai iesaistītu vairāk iedzīvotājus brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem, ieteicams uzrunāt cilvēkus, kas ir pauduši gatavību iesaistīties brīvprātīgo darbā ar ieslodzītajiem, t.i., ieteicams izvēlēties informācijas kanālus, kas ir pieņemami vīriešiem, latviešiem, krievu tautības pārstāvjiem, respondenti vecuma grupā 15-29, un vecuma grupā 40-49, respondenti ar pamata vai zemāku izglītību. Vienlaikus ieteicams uzrunāt cilvēkus, kam ir bijusi saskarsmes pieredze ar ieslodzītajiem, t.i., ieteicams izvēlēties informācijas kanālus, kas ir pieņemami vīriešiem, krievu tautības pārstāvjiem, Latgales iedzīvotājiem, 50-59 gadus veciem iedzīvotājiem.</p>	IeVP, VPD
<p>Ņemot vērā to, ka brīvprātīgo darbam ieslodzījuma vietās ieteicams piesaistīt arī to pašvaldību iedzīvotājus, kurās atrodas ieslodzījuma vietas, ieteicams uzrunāt iedzīvotājus kā potenciālos brīvprātīgos šajās kopienās.</p>	IeVP
<p>Komunikācijā ar iedzīvotājiem, tajā skaitā, potenciālajiem brīvprātīgajiem ieteicams akcentēt notiesāto vajadzību pēc pozitīva piemēra.</p>	IeVP, VPD
<p>Komunikācijā ar ieslodzīto un bijušo ieslodzīto ģimenes locekļiem ieteicams sniegt informāciju par to, kāds atbalsts ieslodzītajam ir nepieciešams, lai sagatavotos iziešanai no ieslodzījuma vietas, informācija par institūcijām, organizācijām, kas sniedz atbalstu, par pabalsta veidiem un atbalsta programmām u.tml., lai tuvinieki jau laikus varētu palīdzēt ieslodzītajam sagatavoties iziešanai no ieslodzījuma vietas.</p>	IeVP

PIELIKUMI

1. pielikums.
 Sabiedriskās domas pētījumam
 par labās prakses popularizēšanas
 pasākumiem stereotipu mainīšanai
 par bijušajiem ieslodzītajiem

IZLASES KĻŪDA UN APTAUJAS REZULTĀTU INTERPRETĀCIJAS IESPĒJAS

Izmantojot pētījuma rezultātus, nepieciešams ņemt vērā statistisko kļūdu, kuru aprēķina pēc vienotas formulas izlasēm, kurās respondentu skaits pārsniedz 50. Par nenozīmīgām atšķirībām tiek uzskatītas tās, kuras iekļaujas statistiskās kļūdas robežās, t.i., ir mazākas par aprēķināto mērījuma intervālu.

PĒTĪJUMA REZULTĀTU STATISTISKĀS KĻŪDAS NOTEIKŠANAS TABULA
 (ar 95% varbūtību)

Atbilžu sadalījums %	Respondentu skaits N =											
	50	75	100	150	200	300	400	500	600	800	1000	1200
2 vai 98	4.0	3.2	2.8	2.3	2.0	1.6	1.4	1.3	1.1	1.0	0.9	0.8
4 vai 96	5.6	4.5	3.9	3.2	2.8	2.3	2.0	1.8	1.6	1.4	1.3	1.1
6 vai 94	6.8	5.5	4.8	3.9	3.4	2.8	2.4	2.1	2.0	1.7	1.5	1.4
8 vai 92	7.7	6.2	5.4	4.4	3.8	3.1	2.7	2.4	2.2	1.9	1.7	1.6
10 vai 90	8.5	6.9	6.0	4.9	4.3	3.5	3.0	2.7	2.5	2.1	1.9	1.7
12 vai 88	9.2	7.5	6.5	5.3	4.6	3.8	3.3	2.9	2.7	2.3	2.1	1.9
15 vai 85	10.1	8.2	7.1	5.9	5.1	4.1	3.6	3.2	2.9	2.5	2.3	2.1
20 vai 80	11.4	9.2	8.0	6.6	5.7	4.6	4.0	3.6	3.3	2.8	2.5	2.3
25 vai 75	12.3	10.0	8.7	7.1	6.1	5.0	4.3	3.9	3.6	3.0	2.8	2.5
30 vai 70	13.0	10.5	9.2	7.5	6.5	5.3	4.6	4.1	3.8	3.2	2.9	2.6
35 vai 65	13.5	11.0	9.5	7.8	6.8	5.5	4.8	4.3	3.9	3.3	3.1	2.8
40 vai 60	13.9	11.3	9.8	8.0	7.0	5.7	4.9	4.4	4.0	3.4	3.1	2.8
45 vai 55	14.1	11.4	9.9	8.1	7.0	5.8	5.0	4.5	4.1	3.5	3.2	2.9
50 vai 50	14.2	11.5	10.0	8.2	7.1	5.8	5.0	4.5	4.1	3.5	3.2	2.9

Lai noteiktu statistisko mērījuma kļūdu, nepieciešams zināt respondentu skaitu atbilstošajā apakšgrupā (tabulās apzīmēts ar „N”) un rezultātu (atbildes īpatsvaru) procentos. Izmantojot šos lielumus, tabulas attiecīgajā iedaļā var atrast statistiskās mērījuma kļūdas robežas +/- procentos ar 95% varbūtību. Tas nozīmē, ka aptaujā iegūtajam rezultātam tiek pieskaitīts un atņemts skaitlis, kas veido mērījuma kļūdas apmēru, iegūstot mērījuma intervālu. Ja divu salīdzināmu lielumu mērījumu intervāli pārklājas, tad atšķirības nav statistiski nozīmīgas. Ja divu salīdzināmu mērījumu intervāli nepārklājas, tad atbilžu atšķirības ir statistiski nozīmīgas.

Analizējot datus, jāņem vērā, ka, ja konkrētais atbildēju skaits uz kādu jautājumu ir neliels (mazāks par 50), drošus secinājumus izdarīt nevar, jo nejaušā statistiskā kļūda var pārsniegt +/- 15%.

2. pielikums.

Sabiedriskās domas pētījumam par labās prakses popularizēšanas pasākumiem stereotipu mainīšanai par bijušajiem ieslodzītajiem

PĒTĪJUMA ANOTĀCIJA

<p>Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti latviešu valodā</p> <p>Pētījuma (sabiedriskās domas aptaujas) par labās prakses popularizēšanas pasākumiem stereotipu mainīšanai par bijušajiem ieslodzītajiem mērķis ir noskaidrot sabiedrības (t.sk. darba devēju, esošo un bijušo notiesāto) viedokli un iepriekš pētīto praksi par esošajiem un bijušajiem notiesātajiem un viņu integrācijas iespējām sabiedrībā un darba tirgū, kā arī nostāju un zināšanas pret korekcijas dienestu darbu sabiedrības drošības veicināšanā. Pamatojoties uz pētījuma rezultātiem, tika izstrādāta komunikācijas stratēģija un pasākumu plāns efektīvu informatīvo pasākumu organizēšanai, lai mainītu sabiedrības stereotipus par bijušajiem notiesātajiem.</p>	<p>Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti angļu valodā</p> <p>The aim of the study (public opinion polls) on the promotion of good practices for changing stereotypes about ex-prisoners is to find out the views of the society (including employers, current and former prisoners) and the previously studied practice of existing and former prisoners and their integration opportunities in society and work life as well as the position and knowledge of the work of correction services in promoting public safety. Based on the results of the research, a communication strategy and a plan for the organization of effective information events were developed to change the stereotypes of the society about the former prisoners.</p>
<p>Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas</p>	<ul style="list-style-type: none">• Latvijas iedzīvotāju informētības līmenis par korekcijas dienestu darbu sabiedrības drošības veicināšanā, īstenojot esošo un bijušo notiesāto resocializāciju, un attieksmi pret korekcijas dienestu klientiem (esošajiem un bijušajiem notiesātajiem);• Darba devēju attieksme pret bijušo notiesāto nodarbinātību;• Notiesāto viedoklis par iecerēm un reālajām iespējām integrēties sabiedrībā un darba tirgū pēc soda izciešanas;• Bijušo notiesāto viedoklis par integrācijas procesa sabiedrībā un darba tirgū izaicinājumiem;• Valsts un pašvaldības iestāžu attieksme pret iespējām sekmēt bijušo notiesāto integrēšanos sabiedrībā un darba tirgū.

Pētījuma pasūtītājs	Tieslietu ministrijas Ieslodzījuma vietu pārvalde, reģistrācijas Nr. 90000027165, adrese Stabu ielā 89, Rīga LV - 1009
Pētījuma īstenotājs	SIA „Comperio”, reģ. Nr. 40003676807, apakšuzņēmējs – nodibinājums „Baltic Institute of Social Sciences”, reģ. Nr. 50008084991
Pētījuma īstenošanas gads	2018
Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots	16 690.00 EUR bez PVN 20 194.90 EUR ar PVN Pētījums tiek pilnībā finansēts no Ieslodzījuma vietu pārvaldes Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 9.1.3.0/16/I/001 “Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana”.
Pētījuma klasifikācija*	12.1. sabiedriskās domas pētījumi
Politikas joma, nozare**	12. Tieslietu politika Pētījums saistīts ar Krimināltiesību politikas nozares (12.2) Kriminālsodu izpildes tiesību politikas apakšnozari (12.2.2.)
Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums (visa Latvija vai noteikts reģions)	Visa Latvija
Pētījuma mērķa grupa/-as (piemēram, Latvijas iedzīvotāji darbspējas vecumā)	Latvijas iedzīvotāji Darba devēji Esošie notiesātie (atrodas ieslodzījumā) Bijušie notiesātie (atrodas VPD uzraudzībā)
Pētījumā izmantotās metodes pēc informācijas ieguves veida:	
1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze	Nē
2) statistikas datu analīze	Nē
3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze	Jā
4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	Jā
5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze	Nē
6) gadījumu izpēte	Nē
7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	Jā
8) citas metodes (norādīt, kādas)	Nē
Kvantitatīvās pētījuma metodes	
1) aptaujas izlases metode	Varbūtības izlase
2) aptaujāto respondentu/vienību skaits	Latvijas iedzīvotāji – 705 respondenti Darba devēji – 106 respondenti Esošie notiesātie (atrodas ieslodzījumā) – 797 respondenti

	Bijušie notiesātie (atrodas VPD uzraudzībā) – 98 respondenti
Kvalitatīvās pētījuma metodes	
1) padziļināto/ekspertu interviju skaits (ja attiecināms)	10 darba devēju intervijas 5 valsts, pašvaldības iestāžu, NVO intervijas
2) fokusa grupu diskusiju skaits (ja attiecināms)	-
Izmantotās analīzes grupas (griezumi)	Kvantitatīvajām aptaujām par katru mērķa grupu: dzimums, vecums, tautība (vai dzimtā valoda), izglītība, nodarbinātība, dzīvesvietas reģions, atsevišķām mērķa grupām iespējami papildu analīzes griezumus
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija	Ieslodzījuma vietu pārvaldes Eiropas Sociālā fonda projekta Nr. 9.1.3.0/16/I/001 <i>"Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana"</i> informatīvo pasākumu koordinatore Jūlija Ņikitina (e-pasts: julija.nikitina@ievp.gov.lv , tel.: 67290265)
Pētījuma autori (autortiesību subjekti)***	Gunta Misāne, Oksana Žabko, Inese Novada, Linda Apine un Evija Kļave

*Atbilstoši 2013. gada 3. janvāra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 1 "Kārtība, kādā publiska persona pasūta pētījumus" par pētījuma klasifikāciju: <https://likumi.lv/doc.php?id=253865>

**Atbilstoši 2013. gada 3. janvāra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 300 "Ministru kabineta kārtības rullis" 3. pielikumam: <https://likumi.lv/ta/id/190612#piel3>

***Atbilstoši pētījuma īstenotāja sniegtajai informācijai.

SIA "Comperio" vārdā

Gunta Misāne
Valdes priekšsēdētāja

Rīgā, 2018. gada 22. novembrī